

VIATA E VIS
CALDERON DE LA BARCA
TRADUCERE DE SORIN MĂRCULESCU
ED. UNIVERS & T.N. CARAGIALE.
1970

Traducătorul și-a impus programatic, în limita posibilităților sale, respectarea riguroasă a formei și spiritului acestei capodopere a teatrului baroc, păstrând numărul de versuri din original, întreaga desfășurare de conceptism retoric și fast muzical a discursului dramatic, până la rimele interioare, frângerile de vers și jocurile de cuvinte caracteristice. S-a respectat cu strictețe configurația prozodică, de o mare diversitate, a originalului. Nu ni se pare inutilă o trecere în revistă a acesteia:

a. *Românce*, vers prin excelență narativ, constă dintr-un număr variabil de versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, versurile pare fiind construite pe o asonantă vocalică unică. Traducerea de față încearcă să asimileze, după câte știm, pentru prima oară, versificației românești, această formă caracteristic hispanică.

b. *Redondilla*, strofă de patru versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, rimate abba.

c. *Quintilla*, strofă de cinci versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, cu două rime în aranjamente variabile, dintre care cele – mai frecvente sunt: *aabba*, *abbaa*, *ababa*, sau *ababb*; în piesa de față: *ababa*...

d. *Decima*, combinație de două *quintillas*, dar cu rime fixe: *abbaaccdde*.

e. *Silva*, constă dintr-o succesiune de versuri iambice de 7 și 11 silabe (în trad. și 6 și 10) rimate: *sa, bb, ce*...

Î. *Octava real*, similară cu *ottava rima* italiană, constă din 8 versuri iambice de 11 silabe (în trad. și 10) rimate: *abababec*.

Iată incidența acestor forme prozodice în *Viața e vis*:

Actul întâi: *silvas* (1 – 102); *decimas* (103 – 172); *quintillas* (173 – 272); *românce* (273 – 474); *quintillas* (475-599); *românce* (600 – 985).

Actul al doilea: *românce* (1 – 238); *redondillas* (239-562); *silvas* (563 – 738); *românce* (739 – 1032); *decimas* (1033 – 1202).

Actul al treilea: *românce* (1 – 240); *octavas reales* (241-304); *redondillas* (305 – 468); *silvas* (469 – 502); *românce* (503 – 828); *redondillas* (829 – 908); 2 versuri repetate (909 – 910); *românce* (911

- 1132).

PERSOANELE CARE VORBESC ÎN PIESA

ROSAURA, doamnă

SEGISMUNDO, prinț

CLOTALDO, bătrân

ESTRELLA, infantă

CLARIN, bufon¹

SOLDAȚI

BASILIO, rege

ASTOLFO, prinț

STRĂJERI MUZICANȚI

ACTUL ÎNTÂI

(Pe un munte intră Rosaura, îmbrăcată în haine bărbătești de călătorie, și, rostind primele versuri, coboară.)

ROSAURA

O hipogrif focos ce-ai alergat ca vântu-n sus și-n jos, fulger nearzător „pește fără solzi, șoim incolor și cal fără instinct firesc, pe unde-n strâmbul labirint de stâncărie goală, te-arunci, și sari, și-n hăuri dai năvală?

Rămâi pe creste vane, cu un Faeton pentru lighioane;

eu, neavând alt drum decât cel scris de-a Sorții lege-acum, oarbă și disperată, am să cobor costișa încurcată a falnicului munte ce și pe soare-n stare-i să-l încrunte

Polonie, rea gazdă străinului te-arăți, când prima-ți brazdă sub pași i-o scrii cu sânge, că greu ajuns, ajuns de greu se frânge.

Destinu-mi bine-o spune;

dar unde milă un sărman s-adune?

(Intră Clarin, bufon.)

CLARIN

Zi doi și nu-mi da voie să huzuresc când tu ești în nevoie, că dacă doi din țară plecat-am împreună-odinioară să ne-ncercăm norocul, doi prin sminteli și chinuri în tot locul aici abia sosirăm și muntele în doi îl ocolirăm, nu-i trist să nu mă numeri când și necazul l-am purtat pe umeri?

¹ Două dintre personaje au nume semnificative : Estrella -stea — și Clarin — trompetă, trîmbiță, goarnă — dînd loc la numeroase jocuri de cuvinte, ușor reperabile în text.

ROSAURA

N-am vrut să-mi fii părtaş.

Clarín, durerii, ea să nu-ți mai lași, nesomnu-n plâns trecându-l, lipsit de dreptul mângâierii gândul.

Oatât e de plăcut să plânga, un filosof zicea-n trecut, încât, râvnind să plânga, urgia-asupră-ți dinadins ți-o strângi.

CLARIN

Zău, firoscosul tău e-un ghiuj bețiv și nu i-ar prinde rău vreo mie de scatoalce și-apoi, pe drept, își n bălți de lacrimi calce.

Dar, doamnă, vreau să știu ce facem noi, pe jos, pierduți, târziu, pe-un munte sterp și mare.

Când soarele spre alte zări dispare?

ROSAURA

De ce-ntâmplări ciudate-avurăm parte!

Dar dacă văzul năluciri deșarte nu mi-l supun, pe-o stâncă, sub geana zilei temătoare încă, mi-apare înainte ca o clădire.

CLARIN

Ori dorința-mi minte, ori văd c-adevărat e.

ROSAURA

În gol de stânci se naște o cetate atâta de firavă, c-abia cutează către soare-n slavă, iar zidăria-i sură, durată-ntr-o barbară-arhitectură, se-aseamănă, captivă la poala-atâtor stânci suite stivă ce soarele-l adumbră, c-un bolovan căzut în valea sumbră.

CLARIN

Să mergem mai aproape, că doar privitul n-are să ne scape și, doamnă, zău, mai bine-i să fim primiți frumos la vremea cinei într-însul.

ROSAURA

Poarta mare

— Sau fioresul bot – deschisă pare și din străfund, coclită, se naște noaptea-ntr-însul zămislită.

Se aude zornăit de lanțuri.

CLARIN

Vai, vai, ce-aud din față?

ROSAURA

Sunt stâlp înmărmurit de foc și gheață.

CLARIN

Nu zornăie lanțugul?

Să mor, e vreun ocnaș ce rabdă jugul:

așa-i, că prea mă tem.

(Segismundo, dinăuntru.)

SEGISMUNDO

Sărman de mine, vai, amar blestem!

ROSAURA

Ce jalnic glas se-aude!

Cu noi dureri și chinuri lupt, mai crude.

CLARIN

Iar eu cu alte frici.

ROSAURA, CLARIN

CLARIN

Stăpână...

ROSAURA

Să fugim de-aici, de turnul fermecat.

CLARIN

Zău, n-am putere, deși doar asta sufletul mi-o cere.

ROSAURA

Nu-i o făclie-acea suflare muribundă, pală stea ce-n pieritoare oaze, cu zvâcnit de văpăi și puls de raze întunecă mai rău lăcașul negru c-o sclipire-n hău?

Ba da, căci în bătaia-i pot desluși cu greu că-n partea aia-i o temniță obscură, mormânt în care – un viu cadavru-ndură, și, mai de necrezut, în piei de fiare zace-un om pe lut sub lanțuri fără milă, și singuru-i tovarăș e-o feștilă.

Far cum scăpare nu-i, să ascultăm de-aici năpasta lui, ce zice să vedem.

(Se arată Segismundo, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni, legat cu un lanț, la lumina unei feștile.)

SEGISMUNDO

Sărman de mine, vai, amar blestem!

Ceruri, vreau să fac lumină și, de vreme ce barbar mă loviți, să știu măcar nașterea-mi de ce vă-ntină, chit că și-a te naște-i vină și delictul mi-e știut;

rost temednic ați avut de pedeapsă și-anatemă, căci a omului supremă vină e că s-a născut.

Dar aş vrea să pot cunoaște, ca să nu mă mai frământ

— Vorba ne mai aducând despre vina de-a te naște –, ce vă fac

de tot mă paște o pedeapsă și mai mare?

Nu-s născuți și ceilalți oare?

Dacă da, de ce atunci, cerule, plăceri le-arunci mie-oprite din
născare?

Naște pasărea-n migală de splendoare suverană, și abia e crin de
pană ori bucheta cu-aripi de gală, că prin eteree sală fulger ceru-l și
străbate, fără a mai găsi să caute pacea cuibului pe ram:

eu, când măi mult suflet am, nici cât ea n-am libertate?

Naște fiara și, de fel cu frumos tărcată piele, pare-abia un câmp
de stele

— Har savantului penel

— Că, aprinsă la măcel, omenească-ananghie-i scoate mâi cruzi
colți de răutate, monstru-n labirint pândind:

eu, mai ager simț vădind, nici cât ea n-am libertate?

Peștele nici nu respiră, plod de mîl și lîntiți parcă, și, abia de
solzi o barcă, peste unde-n salt se-admiră pretutindeni vie spiră,
măsurînd Imensitate de-ape adânci și-ntinse toate, cum îl poartă recea
lege:

eu, când liber pot alege, nici cât el n-am libertate?

Naște-un pârâiaș, șopârlă despletită-n mărgărint, și,
năpârcă-abia de-argint, printre flori se sfarmă gărlă și un cânt de
slavă-azvârlă spre florala bunătate, că prin ea măreț răzbate spre
câmpii deschise-n față:

eu, mai plin ca el ide viață, nici cât el n-am libertate?

Pătîmirii rob de tot.

Etnă clocotind de-a dreptul, ah, aș vrea să-mi sfîșii pieptul
inima-n bucăți să-mi scot.

Ce temei, ce lege pot omului să-i fure-orbește cel mai dulce
drept ce crește peste drepturi, cel mai rar, pus de Domnul în cleștar,
fiară, pasăre și pește?

ROSAURA

Spusa-i îmi stârnește-alai de-nfricări și milă multă.

SEGISMUNDO

Cine glasul mi-l ascultă?

Tu, Clotaldo?

CLARIN

Zi c-așa-i.

ROSAURA

Tot om trist ți-aude, vai, pe sub frigul bolții-aceste, melancolica poveste.

segismundo

N-ai să ieși de-aicea viu

(*O prinde.*)

ca să nu mai știi că știu plânsul că mi-l știi cum este.

Doar fiindcă-ai auzit, între brațele-mi vâjnoase viață am să-ți frâng și oase.

CLARIN

Surd cum sunt, n-am izbutit să te-ascult.

ROSAURA

Dacă-ai venit om pe lume, prosternarea mi-e de-ajuns să-ți smulg iertarea.

SEGISMUNDO

Glasul când ți-aud mă-nduplec, chipul ți-l zăresc și nu plec, și mă tulburi cu-nchinarea.

Cine ești? Deși puține știu de-al lumii-așezământ, căci și leagăn, și mormânt turnu-acesta-i pentru mine, și deși în jur, vezi bine, de când sunt – de sunt! – cuprind doar pustia-n ochi cu jind, unde viețui ticălos, viu schelet neputincios ori biet suflet mort fiind;

și deși alt om vreodată nu văd în afara celui căruia mereu mă jelui, singurul care-mi arată ce-i prin cer și-n lumea toată:

și deși, oricât m-așemeni cu un om neom din cremeni, sub himere și mirare, om mă număr printre fiare și sunt fiară printre semenii;

și deși-n restriști grozave, și politică-am urmat de jivine învățat și de păsări în zăbave, și-ale astrelor suave cruguri des le-am deslușit, tu, doar tu mi-ai ținut de necaz însuflețire, minunare de privire și de-auz extaz uimit.

Iar și iarăși te zăresc și-mi aprinzi mai nou extazul, și, văzându-ți iar obrazul, mai mult vreau să ți-l privesc.

Ochi hidropici bănuiesc că mi-s ochii-n sinea lor:

de-i să bei ucigător, ei beau măi mult, guri averse, și, cum văzul mă ucide, simt de câte văd că mor.

Să te văd și pot pieri, căci mă-ntreb, pierzând puterea, dacă moarte mi-e vederea, nevederea-ți ce mi-ar fi.

Mai grea moarte s-ar vădi, furii, răni, turbări deșarte;

moarte-ar fi: din orice parte simt asprimea-i peste fire, viața în

nefericire stând ca-n fericire moarte.

ROSAURA

Uluit de-a ta vedere, de vorbirea ta uimit, ce să-ți spun nu-s
dumirit, nici ce deslușiri ți-aș cere;

doar cereasca priveghere știu aici că m-a-ndrumat să-mi văd
chinul mângâiat, mângâiere dacă poate un nefericit a scoate om văzând
mai împilat.

Despre – un filosof se zice că, sărac, lihnit de foame, fu silit, în
loc de poame, buruiană să dumice.

Oare – o fi vreun neferice

— Se-ntreba – mai cu ponoase?

Și văzu, când capu-ntoarse, înc-un filosof mergând după el și
adunând frunzele ce le-aruncase.

Căinându-mi soarta dură viețuiam aici pe lume și-ntrebându-mă
anume de-o mai fi vreun ins ce-ndură scrisă mai bogată-n ură, jalea-ți
fu răspunsu-ales și, trezit dintr-un eres, văd, ca să te-alini cu ele, că
necazurile mele bucuros le-ai fi cules.

Și gândind că prin necazu-mi te-ai mai mângâia oleacă, ascultare
dă-mi și-adună tot ce va să-mi prisosească.

Sunt...

CLOTALDO

Străjeri din turnu-acesta, voi, ce, lași ori gură-cască, ați lăsat doi
inși încoace drum spre temniță să-și facă...

ROSAURA

Iar mă tulbur.

SEGISMUNDO

E Clotaldo, cel ce-aicea mă veghează.

Nu-mi mai seacă nenorocul?

clotaldo

(Dinăuntru)

Alergați și, cu fereală, fără a-i lăsa să lupte, prindeți-mi-i sau să
moară.

TOȚI DE AFARA

Trădători

CLARIN

Străjeri din turn care ne-ați lăsat pe poartă, dacă-i vorba să
alegem, prinderea ni-i mai ușoară.

(Intră Clotaldo, cu un pistol, și soldații: toți au fețele acoperite.)

clotaldo

Fața toți v-acoperiți-o și luați cu toții seamă, cită vreme-aici ne-aflăm nimenea nu ne cunoască.

CLARIN

Măsculițe. zău, nu glumă!

CLOTALDO

Voi, ce-n neștiință gravă semnul și hotaru-acestui loc ne-ngăduit călcați peste-al regelui decret ce-a voit să nu-ndrăznească nimeni a scruta – minunea ce sub stânci, aici, se-ngroapă!

Vieți predați-vă și arme, că de nu, pistolu-așteaptă, viperă de-oțel, să scuipe neîndurătoare – otravă – două gloanțe-a căror flăcări vor stârni-n văzduhuri larmă.

SEGISMUNDO

Nu, tirane, înainte ca mânia-ți să lovească, jur c-o să-mi atârne viața prinsă-n lanțul jalnic zdreanță, și, pe Dumnezeu, într-însul carnea mi-o voi rupe toată, și cu dinții, și cu mana printre tancuri, mai degrabă chinul lor decât să-ngădui și să plâng ofensa gravă.

CLOTALDO

Nenorocul, Segismundo, dacă știi c-atât te-apasă, că-nainte de-a te naște ceru-a vrut să mori, și dacă temnița o știi că-ți este pentru furia-ți semeață frâu menit să ți-o supună și zăbală s-o strunească, ce te mai fălești? închideți ușa strânteii carceri, zacă-n bezna ei ascuns.

(Îi închid ușa și se aude dinăuntru.)

SEGISMUNDO

O, ceruri, bine că-mi răpiți întreagă libertatea, căci altminteri nou gigant în contra voastră aş porni și tot cleștarul soarelui vrând praf să-l sfărăm, pe temei de stâncă-aş pune munți înalți de jasp grămadă!

CLOTALDO

Poate ca să n-o poți face azi înduri atâta caznă.

ROSAURA

Văd că te-a jignit trufia, și-aş vădi doar ignoranță necerând umil iertare pentru viața-mi prosternată.

Umiliința-mi să te miște, căci asprimea ți-ar fi rară dacă nici smeriți, nici trufași nu te mai înduioșează.

CLARIN

Iar dacă de Umilință și Trufie tot nu-ți pasă,²

chiar dacă sacramentale jocuri mii le-nfățișează, nici smerit, nici trufaș caut, la jumate de postată între ele, să-ți înduplec iertăciunea generoasă.

CLOTALDO, SOLDAȚII

SOLDAȚII

Stăpâne...

CLOTALDO

Dezarmați-i-pe-amândoi și c-o năframă să-i legați la ochi, ca drumul nu cumva, ieșind, să-l vadă.

ROSAURA

Iată-mi spada, numai ție se cuvine-ncredințată, căci, oricum, ești cel mai mare peste toți, și ea nu rabdă ins mai mic în rang s-o țină.

CLARIN

Ba a mea și de-o otreapă vrednică-i: v-o dau deci vouă!

ROSAURA

Și de-i scris să mor, în pază vreau să-ți las, pentru ndurare, un zălog cu preț și vază de la omul ce-l încinse ca stăpân odinioară;

Ia-o, rogu-te, păstrează-o, căci deși nu știu ce taină zace-n ea, știu că de spada aurită mi se leagă mari secrete și-n nădejdea ei venii-n polona țară ca să mă răzbun.

CLOTALDO

(O, Doamne, ce aud?

Mai rău m-apasă tulburare și neliniști, spaime, și dureri, și groaza.)

Cin ți-a dat-o?

ROSAURA

O femeie.

CLOTALDO

Cum o cheamă?

ROSAURA

Nu-mi e dată voie-a spune.

CLOTALDO

Ce te face-dar să bănuiești că-n spadă zace-o taină, sau știut-ai?

² (Umlința, personificare a unei virtuți, și Trufia, personificare a unui păcat, erau personaje alegorice, care, alături de Viciu și Virtute, se întâlneau de obicei în autos sacramentalei.)

ROSAURA

Cin mi-a dat-o-mi zise:

„Pleacă în Polonia și-acolo, cu silinți, răbdare-ori artă, ia ca nobilii cu toții spada aceasta să ți-o vadă:

unul știu c-o să te-ajute și-are să te ocrotească”;

dar, gândind că poate moartea, n-a voit să mi-l numească.

CLOTALDO

(Ce mi-e dat s-aud, vai, Doamne?

Încă nu-mi dau bine seamă dacă tot ce mi se-ntâmplă este-aieuea sau fantasmă.

Însumi spada i-am lăsat-o

Violantei cea frumoasă, eu, drept semn că-ncins cu dânsa cine vine-n mine află dragoste ca fiu de sânge și-ocrotire ca de tată.

Cum să ies, sărman de mine, din viitoarea fără seamăn, dac-adusă ca să-l sprijin, și-o aduce ca să moară, condamnat fiind la moarte cel la mine-ajuns? Ce aspră cumpănă! Ce rea ursită!

Cât de schimbătoare soartă!

Al meu e și mi-o spune chiar și inima-n alarmă, care, ca să-l vadă, strigă prinsă-n piept și-i bate-n poartă cu-aripile, dar, cum nu e-n stare-a sparge niciun lacăt, face ca și-ntemnițatul care, zvon prinzând din stradă, pe fereastră se azvârlă, și, ca el, fără să poată ști ce e, aude zgomot și de zor la ochi se-arată

— Ce i-a pieptului ferestre – și prin lacrimi sare-afară.

Ce să fac, o, Doamne sfinte?

Ce să fac? Fiindcă dacă-l duc la Rege, **I** duc, vai mie, drept la moarte. De pedeapsă ascunzându-l, calc credința

Regelui cândva jurată.

De iubire dintr-o parte și-ascultare de cealaltă sunt învins. Dar ce mai șovăi?

Nu-i credința mai înaltă ca onoarea și ca viața?

Deci s-o scap, iar el să moară.

Mai mult, dacă stau și cuget că prin răzbunare-ncearcă să-și răscumpere-o jignire, omul ofensat e-o zdreanță.

Nu-i copilul meu, nu, nu e, nu curatu-mi sânge-l scaldă.

Dac-o-mprejurare însă cărei nimenea nu-i scapă l-a pândit, fiind onoarea tare gingașă plămadă că un simplu gest o frânge și-o pătează chiar și-un freamăt, ce-i rămâne oare-a face unui nobil, pân' la capăt, altceva decât, primejdii înfruntând, s-o regăsească?

E copilul meu de sânge, văd după virtutea-i trează;
aşadar, oricât mai şovăi, una-i calea înţeleaptă.
Regelui să-i spun ca fiu mi-e, chiar de-o porunci să moară.
Poate că văzând credinţa-mi tot statornică, îl iartă;
Iar de-l merit viu, jignirea îl ajut, de bună seamă, să-şi răzbune;
dacă totuşi, neclintit în legea-i aspră.

Regele-l dă morţii, moare fără-a şti că eu i-a tată.)

Hai, străinilor, cu mine, nu vă temeţi că tovarăşi de nefericire
n-aveţi;

În atare grea-ndoială nu ştiu, dintre viaţă-ori moarte, care-i cea
mai crudă caznă.

*(Ies. Dintr-o parte intră Astolfo, însoţit de soldaţi, şi din cealaltă,
Estrella, cu doamnele sale. Muzică.)*

astolfo

Când ţi-apar din nou, superbe, razele, cândva comete, totul
într-o salvă fierbe, tobe repezi şi trompete, păsări şi fântâni în jerbe,
devenind, în cor egal şi cu farmece viclene, pentru ochiul tău regal
trâmbiţi, unele, de pene, altele, stol de metal, şi te-ntâmpină, seşora, ca
pe o regină arma, ca o pasăre-Aurora, ca pe mândra Palas goarna şi ca
florile pe Flora, căci ne eşti, sfidând, mai vie, fuga zilei stinse-n aer.

Auroră-n bucurie.

Floră-n calm, Atenă-n vaier şi regină-n suflet mie.

ESTRELLA

Vorba dacă se măsoară după faptele-omeneşti, complimente
într-o doară prea curtean ţesând, greşeşti, căci te-ar face de ocară chiar
războinicu-ţi trofeu căruia-i ţin piept de mult:

nu se potrivesc, cred eu, linguşirile ce-ascult cu ce văd sub
ochiul meu.

Şi ia seama, faptu-i josnic şi de teapa unei fiare, sâmbur de
trădări pidosnic, să dezmierzi în gura mare şi s-omori cu gândul
dosnic.

ASTOLFO

Crede-mă, din neştiinţă doar, Estrella, suspectezi vorba-mi,
buna mea credinţă, dar te rog s-ascuţi şi vezi singură de-i cu putinţă.

Eustorgio-al III-lea, rege Lear, muri; copii rămân trei.

Basilio, domn prin lege, şi surorile-i, ce-n sân ne-au purtat. N-aş
înţelege să te ostenesc cu scene fără noimă. Clorilene, mama ta,
stăpână mie.

azi în sfânta-mpărăție stele-i țin polog și trene – cea mai mare-a fost: fiică îi ești tu; a doua fată, mama și mătușa mică.

Recisunda minunată.

n-aibă-n veci de moarte frică!

soțu-n Moscova aflându-l, m-a născut acolo. Dar îndărăt să-ntoarcem gândul.

Regele Basilio-amar pumnul vremii îndurându-l tot mai greu, și cufundat în știință, a uitat de femei, și-ajunse-acuma văduv fără fii, și numa noi mai năzuim la Stat.

Tu, fiindcă-ți este mamă sora cea mai mare-a sa;

eu, bărbat fiind, în seamă sigur că mă vor lua înaintea-ți, nu mi-e teamă.

Gândul ni l-am spovedit

Unu altului, și-amândurora ne-a răspuns că s-a gândit să ne-mpace: și-i chiar ora când la curte ne-a poftit.

Cu atare gând plecai.

Moscova lăsând-o-n urmă, și vrăjmaș în mine n-ai nici acum, ci-n tine scurmă tot porniri vrăjmașe, vai!

Amor, zeu isteț, de-ar face ca poporul, astrolog fără greș, să ne împace și-mpăcării stând zălog, tu s-ajungi regină-n pace, dar domnindu-mi peste vrere, și, spre cinste mai deplină, unchiul sceptrul să-ți ofere, vrednicia ta lumină, iar iubirea mea, putere.

ESTRELLA

La dovezi de curtenie, inima-mi la fel se-arată, iar ilustra-mpărăție doar ca să – ți-o dăruie toată mi-ar plăcea a mea să fie, chiar dacă te mai socoate încă dragostea-mi proclat, bănuind că spusa poate ți-o dezmințe-acel portret de la pieptul tău, ingrate!

astolfo

Vreau să folosesc momentul

Să-ți explic... Dar ne oprește muzicanălțând torentul spre știință că sosește

Regele cu parlamentul.

(Se aude muzică și intră regele Basilio, bătrân, cu suita.)

ESTBELLA

Tales viu...

ASTOLFO

Doct Euclid...

ESTRELLA

Ce în zodii...
ASTOLFO
Ce în stele...
ESTRELLA
Ești stăpân...
ASTOLFO
Ești domn lucid...
ESTRELLA
Și-a lor crug...
ASTOLFO
A lor rețele...
ESTRELLA
Îl descrii...
ASTOLFO
Le vezi ce-nchid...
ESTRELLA
Voie dă-mi cu mreje roabe...
ASTOLFO
Lasă-mă cu brațe slabe...
ESTHELLA
Iederă pe trunchi să-ți fiu.
ASTOLFO
Prosternat cu drag să viu.
BASILIO

Voi, nepoți, veniți aproape, și de vreme ce-ascultare mi-ați vădit
și mi-ați răspuns cu iubire la chemare, nu vă fac vreun neajuns, ci vă
las de-o seamă-n stare;

și de-aceea, cât voi spune ce povară mă răpune, liniște vă rog
puțină doar să-mi dați, că va să vină și uimirea s-o-ncunune.

Știți cu toții – ascultare dați-mi, voi, nepoți dragi mie, curte
nobilă a Poloniei, rude și vasali, prieteni –, știți cu toții deci că-n lume
merit pentru adânci științe supranumele de „doctul”.

și-mpotriva vremii vitregi, și penelul lui Timantes, și Lisip cu
dalta-i vie slava marelui Basilio nemuresc de pretutindeni.

Știți că-mi dau cu precădere matematicii subtile prețuirea
și-osteneala, și-i răpesc printr-însa clipei și-i uzurp asemeni faimei și
puterea, și menirea de-a spori mereu știința, căci în tablele-mi cu cifre
când privesc desfășurarea veșniciei care vine, harul timpului câștigu-l,

povestind ce port în minte.

Aste cercuri de zăpadă, mari de sticlă baldachine, luminate când de soare, când de lună despărțite;

crugurile de olmaze, globurile cristaline, smălțuite larg de zodii și de stele-impodobite, ele-mi sunt învățătura mare-a vieții, cărți iubite unde-n foi de diamante, în caiete de safire, cu încondeieri de aur și cu slove diferite soarta, fie rea ori blândă, cerul fără greș ne scrie.

Le citesc atât de iute, că le urmăresc în minte repezile lor discerneri după drumuri și orbite.

Cerul de-ar fi-ngăduit-o ca-nainte să devie geniul meu fidela-i glosă și hrisov de-albastre file.

Însăși viața mea să piară spulberată în ruine de mânia lui, și-ntr-însa să mă stingă-o tragedie, căci la cei bătuți de soartă însuși meritul cuțit e și, bolnavi de-nvățătură, ucigași ajung de sine.

Eu v-o spun, deși-ntâmplarea-mi v-o va spune și mai bine, pentru a cărei rară noimă liniște rog iar să fie.

Cu soția-mi, Clorilene,³

am avut un fiu, ca nimeni de lovit, născut sub ceruri de minuni atunci sleite.

Înainte ca-n lumină din mormântu-i, viu, să-liste pântecul – că sunt de-o seamă și naștere și pieire –, maică-sa văzu întruna, printre năluciri și vise încâlcite, că, sălbatic, măruntaiele-i sfâșie parc-un soi de om și monstru năclăit de bietu-i sânge, și că, viperă-omenească, nici născut, o și ucide.

Ziua nașterii sosește și-mplinit ca-n prevestire

— Căci arar sau niciodată glasul fărdelegii minte –, horoscopul îi arată

(cum, pătat pe chip de sânge, soarele cu luna intră în încăierări cumplite și, zăplaz pământu-n mijloc, cele două lămpi divine în lumini se luptă, fără să se poată-n brațe prinde.

Cea mai crâncenă, mai mare dintre marile eclipse, soarele, de când cu sânge moartea lui Hristos jelise, o-ndură atunci, și bolta, înecată-n vaste-aprinderi, socoti că-i și sunase cea din urmă zvârcolire:

cerurile se-nnegriă, ziduri se clătiră-nvinse, nourii cu stânci

³ Lapsus calderonian : cu câteva versuri mai sus (I, 521), Astolfo spusese despre Clorilene că e sora lui Basilio și mama Estrellei. E vorba însă, mai degrabă, de o pură coincidență de nume.)

plouară, sânge-n fluvii se prelinse și-n ucigătoarea, neagra zodie cu semne triste s-a născut, vai, Segismundo, și dovezi a dat ce fire are, omorându-și mama și zicându-i și cu cruzime:

Om mă socotesc de vreme ce plății cu rău un bine.

Cufundându-mă-n știința-mi, văd în ea și pretutindeni c-o să fie Segismundo omul cel mai gol de cinste, prințul cel mai crud, monarhul cel mai plin de infamie ce va izbuti ca țara, sfâșiata, s-o dezbine, școală de trădări făcând-o și de vicii-academie;

Iară el, minat de furii, printre uluiri și crime, ar sfârși să mă strivească sub picioru-i și, vai mie!

Îmi vedeam în praf aieva

— Și v-o spun cu grea mâhnire!

căruntețea-mi ca pe-o scoarță așternută lui sub cizme.

Cine pacostei crezare nu-i dă, mai ales de-o știe doar prin studiu, ce amorul propriu-n veci nu și-l dezmințe?

Deci crezare dând în totul scrisei, și cum tot urgie îmi vaticinau și magii în amarnice preziceri, notării închis îndată monstrul nou născut să fie, vrând să văd dacă-nțeleptul aștrii-n frâu îi poate ține.

Solii au vestit că pruncul mort s-a fost născut; cuminte, poruncii un turn degrabă printre stânci să se ridice și prăpăstii-n munți, pe unde și lumina-abia să intre, ca să-l apere de lume obeliscurile-alpine.

Legea cu pedepse aspre ce, prin publice edicte, hotăra că-n locuaname între munți ales, oprit e să se calce, vi se trage tot din pricinile zise.

Fiul meu trăiește-acolo, urgisit, captiv și mizer, și îl vede doar Clotaldo și tovărășie-i ține.

El i-a dat învățătură, el i-a dat și cheia sfintei legi catolice, el singur martor tristei lui ursite.

Faptele sunt trei: întâiul că, Polonie, iubire-ți port atâta-ncât nu preget să te cruț de asuprirea unui domn tiran, fiindcă nu ți-ar fi stăpân cuminte cel ce țara și regatul și-ar lăsa primejduite.

Cel de-al doilea este gândul că lipsindu-mi pe vecie sângele de-un drept înscris în legi umane și divine, nu fac faptă creștinească;

nicăieri în legi nu scrie că, spre a-l feri pe altul despot trufaș să nu fie, pot fi despot eu, iar fiu-mi de-ar ajunge-aici, să zicem, crime ca să nu mai facă, eu să fac în locui crime.

Cel din urmă și al treilea e că văd ce rătăcire-i prea ușor să dai crezare întâmplărilor prezise, întrucât, deși-nclinarea spre prăpăstii îl

împinge, nu-l va-nfrânge poate totuși, căci destinul cel mai crâncen, cea mai aprigă-ncalinare, zodia cea mai impie trag de liberul-arbitru, însă nu pot să-l domine.

Și așa, între două pricini șovăind, prin chibzuințe, leac atare-am pus la cale că nespus o să vă mire.

Măine-n zori, pe Segismundo, căci, v-am spus, așa îi zice, fără a ști că vă e rege și mi-e fiu, îl voi trimite sub polog pe tron să-mi urce, locul deci luându-mi mie, spre a vă cârmui din sala unde voi, cu umilire, ascultare-i veți jura;

astfel voi putea obține trei noi fapte, deci răspunsuri celorlalte trei numite.

Primul, că, făcând dovada că e blând, prudent, cuminte, dezmințind ursita-n toate câte despre dânsul zise, vă veți bucura de prințul vostru bun, ce înainte fu curteanul unui munte și vecinu-unor jivine.

Cel de-al doilea e că, dacă rău, obraznic, cu cruzime și nelegiuit se-avântă tot pe-a viciilor cline.

Îmi voi socoti cu milă împlinită-ndatorirea, și, ca rege-atotputernic, îl voi smulge din mărire, revenirea-n turn fiindu-i doar pedeapsă, nu cruzime.

Cel de-al treilea e că, dacă prințul-așa va fi să fie, o. vasali, de dragul vostru, vă voi da regi demni să ție și coroana mea, și sceptrul;

doi, nepoții mei, altminteri unul devenind prin dreptul amândoror, consfințirea dându-le-o credința nunții, vor avea ce se cuvine.

Asta vă ordon ca rege, asta cer ca un părinte, asta ca-nțelept mi-e ruga și-asta un bătrân vă zice;

și cum Seneca hispanul spuse că un sclav umil e regele, al țării sale, ca un sclav vă rog fierbinte.

ASTOLFO

Dacă e să-mi dau răspunsul, întrucât întâi pe mine întâmplarea mă privește, glas dând tuturor, pot zice să-l aduci pe Segismundo, că-i ajunge fiu să-ți fie.

TOTI

Dă-ni-l dar pe prințul nostru, vrem ca rege să ne vie.

BASILIO

Mulțumesc, vasali, și prețui semnul vostru de iubire.

Pe Atlanții-mi doi duceți-i în iatace-acum cu cinste, iar pe prinț

vedea-l-veți mâine.

TOȚI

Rege mare. ani o mie!

(Ies cu toții, înainte ca Regele să apuce a ieși, intră Clotaldo, însoțit de Rosaura și Clotaldo)

CLOTALDO

Pot să-ți spun ceva?

BASILIO

fii binevenit la mine!

CLOTALDO

Chiar de e firesc, stăpâne, să mă plec, cum spui, cu bine, astăzi crâncena ursită jalnic spulberă, vai mie, privilegiile legii și frumoasele deprinderi.

BASILIO

Ce se-ntâmplă?

CLOTALDO

Mă lovește, doamne, o nefericire, care-ar fi putut să-nsemne cea mai mare bucurie.

BASILIO

Spune.

CLOTALDO

Tânărul acesta, îndrăzneț sau fără minte, a intrat în turn, stăpâne, și pe prinț să-l vadă prinse, iar cum...

BASILIO

Lasă-ngrijorarea; da, dac-ar fi fost să intre altă dat, ar fi plătit-o, taina însă-acum se știe, nu mai are-nsemnătate c-a aflat ce-i spus de mine.

Vino să mă vezi, căci multe lucruri am a-ți da de știre și te-așteaptă treburi multe:

ai să fii, ia seama bine, tu, unealtă a-ntâmplării celei mai neauzite.

Iar pe prinși, ca lipsa grijii nu cumva să crezi cu-asprime că ți-o pedaplesc, îi iert.

(Iese.)

CLOTALDO

Veacuri, rege bun, o mie!

CLOTALDO

(Cerul, soarta mi-a-ndulcit-o.

Nu-i voi spune însă cine-i, câtă vreme nu-i nevoie.)

Peregrini străini, deci liberi vă aflați.

ROSAURA

Umil piciorul ți-l sărut.

CLARIN

Cât despre mine ți-l strănut, că-ntre prieteni merg și litere
sărite.

ROSAURA

Viața tu mi-ai dăruit-o, deci, trăind pe datorie, veșnic îți voi fi,
stăpâne, sclav supus.

CLOTALDO

E-o amăgire, viața nu ți-am dăruit-o, pentru că un om de bine,
insultat, nu mai trăiește, și-admițând că vii aicea, după cum chiar tu
mi-ai spus-o, să-ți răzbuni o grea jignire, viața nu ți-am dat-o eu, căci tu
n-o aveai în tine, viața josnică nu-i viață.

(Am să-l fac așa mai sprinten.)

ROSAURA

Recunosc că ea – mi lipsește chiar de-o capăt iar prin tine;
dar onoarea-mi răzbunind-o zări îi dau atât de limpezi, că-mi va
ști îndată viața, orișicât ar fi să riște, danie a ta să pară.

clotaldo

Ăst oțel în mână prinde-l, c-ai venit cu el; și știu că-i de-ajuns.
de-l înroși-vei în dușman, să te răzbune, căci oțelul ce-l strunisem eu
cândva – și află-acuma că purtat a fost de mine – te va răzbuna.

ROSAURA

Spre slava-ți înc-o dată-l voi încinge.

Și pe el jur răzbunare cât de tare-ar fi să-mi fie inamicul.

CLOTALDO

Știi că este?

ROSAURA

Într-atât, că tac mai bine, nu fiindcă-nțelepciunea nu ți-aș
crede-o la-nălțime.

ci de teamă ca-ndurarea ce-mi arăți să nu se schimbe
împotriva-mi.

CLOTALDO

Mai degrabă s-ar putea să mi-o câștige, iar dușmanului tău mina
m-ar opri a-i mai întinde.

(O, dac-aș putea să-l știu!)

ROSAURA

Ca să nu socoti că-n tine mi-e încrederea știrbită, află că rival
cumplit mi-e chiar Astolfo, mare duce-al Moscovei.

CLOTALDO

(Nenorocirea mult mai grea-i acum, știută, ceruri, ca-n
închipuire.

Să mai cercetăm dar cazul.)

Bănuind că moscovit ești, ducele-ți firesc greu poate, să-ți aducă
vreo jignire;

calea-ntoarsă-n țară fă-o, uită zelul ce te-aprinde, prăvălindu-te.

ROSAURA

Chiar dacă principe mi-a fost, știu bine că m-a insultat.

CLOTALDO

Chiar fața dacă-ți pălmuia-n trufie, tot nu te jignea. (Vai, ceruri!)

ROSAURA

Mai amară mi-e jignirea.

CLOTALDO

Spune-o, tot nu depășește câte-mi trec acum prin minte.

rosaura

Ți-o voi spune, dar nu știu ce respect adânc mă ține, cită caldă
venerare, ce curată prețuire fac să nu cutez a-ți spune că văditele-mi
veșminte sunt enigmă, nefiind ale cui îți par: vei ști deci, dacă nu-s ce
par, și Astolfo pentru a-i fi Estrellei mire a venit, ce grea ofensă mi-a
adus. Atât pot zice.

(*Ies Rosaura și Clarin.*)

CLOTALDO

Stai, oprește-te, ascultă!

Ce-ncâlcite labirinte văd, în care nu mai poate gândul să
găsească fire?

Mi-e onoarea rău pătată, adversarul meu cumplit e, eu vasal,
femeie dânsa:

afle cerul o ieșire, dar mă-ntreb de-i oare-n stare, azi, când în
cețoase-abise, profeție-ntregul cer e, iară lumea uluire.

ACTUL AL DOILEA

(*Intră regele Basilio și Clotaldo.*)

CLOTALDO

Totul, cum mi-ai poruncit-o, s-a-mplinit.

BASILIO

Hai. povestește-mi cum s-a petrecut, Clotaldo.

CLOTALDO

Iată, doamne, deci cum merse:

cu liniștitorul filtru plin de prafuri în amestec, după voia ta, cu ierburi cu-nsușiri anume-alese, și a cărei tiranie cu adânci puteri secrete oamenilor judecata te-o alungă și le-o șterge și-n cadavru viu preschimbă pe-orice ins, și, fără preget, cât e adormit, și simțuri, și putere îi răpește...

Ca să dovedim c-așa e, nu-i nevoie de-argumente, întrucât experiența, sire, ne-a vădit o-adeze, i cum sigur e că-i plină medicina de secrete naturale și nu-i urmă de-animale, plante-ori pietre fără o-nsușire-anume, și știind cum se pricepe viclenia omenească mii de-otrăvuri să încerce spre a ucide, ne mai miră că-mblânzindu-le puterea, lângă-otrăvuri ce omoară.

altele adorm prea lesne?

Deci, gonindu-mi îndoiala și-alte-ntâmplătoare temeri, risipite de altminteri de dovezi și fapte ferme, băutura-n care arta măselăriță storsese, mac și opiu împreună, jos, în carceră, pe trepte i-o dusei lui Segismundo;

de umanoare – o vreme am vorbit, științe-n care muta fire lecții-i dete între munți și cer, tot unde din divinele-i prelegeri învăță și elocința celor din văzduh și peșteri.

Duhul vrând mai mult să-i nalț pentru treburile-acele ce-i destini, luai exemplul unei acvile semețe care-n zbor superb, disprețul arătându-și-l doar sferei vântului, devine-n miezul zonelor de foc supreme fulger aripat ori cea mai slobodă dintre comete.

Lăudându-i zborul falnic, i-am mai zis: „Regină peste păsări ești acum și-ntăia meriți să te simți, firește”.

Nu i-au trebuit mai multe, că de maiestate-ncepe totdeauna să vorbească trufaș, și cu-nvăpăiere, sângele pe loc l-aprinde și-aprig îl însuflețește către țeluri mari, și zise: ...

Pășările deci și ele în republica vântoasă și mai jură supușenie?

Gându-acesta în năpastă îmi aduce mângâiere, pentru că măcar de sunt sclav și eu. sunt fără vrere, căci de bunăvoie nimeni n-ar fi-n stare să mă plece”.

Orb de-nverșunări văzându-l după toate câte plesnet i-au fost răni, dându-i filtrul să și-l bea, nici nu sfârșește din pahar în piept – să-i curgă zeama, că, se prăbușește fără vlagă-n somn, trecându-mi

prin picioare, mâini și vene reci sudori, încât eu însumi, dacă nu știam că este moarte prefăcută, viața i-aș fi plâns. Veniți din vreme, înși destoinici, căror taina încercării-o poți încrede, așezându-l în caleașca, ți-l aduc aici, o, rege, în odaia ta, gătită cu podoabele mărețe demne-n totul de făptura-i.

Capu-i pun pe-a tale perne și-așteptând ca letargia să-și mai piardă din putere, gata-s ca pe tine, doamne, a-l sluji, precum ți-e vrerea.

Iar acum, dac-ascultarea-mi poate să te-ndatoreze a mă răsplăti, rog numaicutezanța mi se ierte – să-mi arăți ce gând te face să-l aduci cu-așa ferele în palat pe Segismundo.

BASILIO

Întru tot, Clotaldo, drept e să te-ntrebi, și numai ție⁴

Îți răspund pe îndelete.

Pe fecioru-mi, Segismundo, piaza rea a unei stele îl amenință – știi bine – cu nenorociri funeste.

Vreau să aflu dacă cerulcă, oricum, să ne înșele nu se poate, după câte mărturii de-asprimi ne dete în sălbatica-i plămadă – în sfârșit își domolește strășnicia și, învins cu virtuți și gânduri drepte, s-a dezis, știind că omul predomineste printre stele.

Asta vreau să cercetez prin urmare, dându-i semne că mi-e fiu și înlesnindu-i înzestrarea să-și încerce.

Dacă, magnanim, se-nfrânge, va domni; dar dacă este tot tiran și crud. În lanțuri iar îl pun, precum fusese.

Ai să mai mă-ntrebi, desigur, și ce poate să mă-ndemne adormit la încercare să-l aduc, precum se vede.

Vreau pe plac să-ți fac în totul și să-ți spun cu toate ce e.

Dacă el ar ști că fiu mi-e azi, iar Măine se trezește aruncat a doua oară între ziduri de durere, s-ar simți, de bună seamă, covârșit de deznădejde, căci știind o dată cine-i.

ce-ar mai fi să-l consoleze?

Și de-aceea am vrut să-i las răului deschise mreje în credința că visare totu-a fost. Aduc cu-acestea două lucruri la lumină:

⁴ Basilio uită că a mai împărtășit taina, întâi întregii curți (I, 589—842) și apoi lui Clotaldo, în particular (I, 830—885) Dar de data aceasta, motivările ni se par mai deosebite, iar confesiunea de ordin mai intim și mai profund, cu atât mai mult cu cât în versurile de mai jos apare prima referire la motivul vieții ca vis (v. 164).

firea lui, întâi, de vreme ce. trezindu-se, se poartă cum și-nchipuie și crede:

și-alinarea, cel de-al doilea, pentru că, dacă se vede ascultat întâi și-apoi iar în turnu-i se trezește, poate spune c-a visat, și pe drept cuvânt ar crede, întrucât, în lumea noastră, omul tot visând trăiește.

CLOTALDO

Ca să-ți dovedesc greșeala nu duc lipsă de-argumente, dar e prea târziu acuma și se-arată, după semne, că s-a deșteptat și pare către noi să se îndrepte.

BASILIO

Eu doresc să mă retrag, tu, ca preceptor, primește-l, deci, și dintre-atâtea umbre ce-l împiedică-a-nțelege scoate-l, dar, cu adevărul.

CLOTALDO

Învoire-mi dai „pesemne, să i-l spun întreg?

BASILIO

Așa-i, și, spunându-i, trag nădejde că primejdia știută e învinsă mult mai lesne.

(iese Basilio și intră *Clarin*.)

CLARIN

(Scump plății ajunsu-acilea – patru zdrene ciomege de străjer bălan cu barba țațoș ruptă din livrele – ca să văd tot ce se-ntâmplă, că mai sigure ferestre nu-s ca alea de cu sine, fără-a mai cerși bilete, omul peste tot le duce și-orice vrea, pe la petreceri, dezgolindu-și geamu-obraznic prin nerușinarea-i vede.)

CLOTALDO

(Asta e Clarin, e sluga ei, o, ceruri, sluga celei ce, de-amar, mi-aduse din străini aici ofense.)

Ce e nou, Clarin?

CLARIN

Stăpâne, e că milostiva-ți vrere, gata ca Rosaurei cinstea să-i răzbune, o-mboldește hainele-i firești să-și poarte.

CLOTALDO

Bine face, să nu-nsemne ușurință. Că schimbându-și numele, ca să se cheme, înțelept, nepoata voastră, azi cu-așa cinstiri se-alege, că-i e doamnă de onoare înseși ne-ntrecutei Stele la palat. E bine-onoarea mie să mi-o-ncredințeze.

Că stăpâna-ntr-una-așteaptă un prilej mai bun și vreme ca să-i recâștigi onoarea.

Gândul chibzuit îi este, că la urma urmei toate ştie vremea să le spele.

CLARIN

Că e răsfăţata curţii şi slujită-mpărăteşte pe temei că ţi-e nepoată.

Şi-i tot nou că eu, acel ce o-nsoţii, mă sting de foame şi-s uitat de toţi, pesemne fără-a şti că mi-s Clarin, iar trompeta când grăieşte spune tot ce se întâmplă pe la regi, Astolfi şi Stele, pentru că Clarin şi slugă vin ca nuca în perete, casă trec ducând cu taina, şi se poate, zău, tăcerea dacă m-o scăpa din mină, să-mi îngân niscai cuplete:

*Trâmbiţa de deşteptare nu sună mai tare.*⁵

CLOTALDO

Plângerea-ţi e-ntemeiată, voi veghea să ţi se-ndrepte, pân-atunci fii-mi slugă mie.

CLARIN

Segismundo şi soseşte.

(Intră muzicanţi cântând fi slujitori dându-i de îmbrăcat lui Segismundo.

care intră ca ameţit.)

SEGISMUNDO

Doamne, oare ce se vede?

Doamne, ce mi se arată

Greu privirea mi-e mirată, dar uşor nu-mi vine-a crede.

Eu în splendide palate?

Eu în stofe şi brodate?

Eu de-atâtea slugi s-am parte, elegante şi stilate?

Eu să mă trezesc din somn într-un pat atât de moale?

Mie-mi ies atâtea-n cale să mă-mbrace ca pe-un domn?

Vis să fie? Nu, de fel, treaz mă simt, cu capul sus.

Oare Segismundo nu-s?

Doamne, fă să nu mă-nşel.

Poţi tu oare să-mi explici în închipuire ce-am ca în vreme ce dormeam să mă pomenesc aici?

⁵ Distihul acesta, făcînd parte dintr-un cîntec anonim, apare şi într-o altă piesă a lui Calderon : En esta vida todo es verdad y todo mentira (În viaţa aceasta totul e adevărat şi totul e o minciună).

Dar la urma urmei fie!

Ce să mă mai tot încrunt?

Vreau să fiu slujit cum sunt, și sfârșitul lumii vie!

PRIMUL SLUJITOR

Cât de-ngândurat pășește!

AL DOILEA SLUJITOR

Cui asemenea-ntâmplare nu i-ar da aceeași stare?

CLARIN

Mie.

AL DOILEA SLUJITOR

Du-te și-i vorbește.

PRIMUL SLUJITOR

Să mai cânte?

SEGISMUNDO

Nu, de-ajuns. Nu doresc să-i mai ascult.

AL DOILEA SLUJITOR

Tulburarea vrui mai mult să ți-o-mprăști.

SEGISMUNDO

N-am ajuns cântul lor doar ascultându-l grijile să mi le-ogoi,
muzicile de război singure-mi încintă gândul.

CLOTALDO

Luminat stăpân, Altețe, mina dă-mi să ți-o sărut, pentru că
întâiu-am vrut eu să-ți dau, supus, binețe.

SEGISMUNDO

(E Clotaldo: oare cum, când în turn așa de crud e, plin de-atât
respect m-aude?

Oare ce-i cu mine-acum?)

CLOTALDO

În cumplita-ncurcătură datorată noii stări, chinu-a mii de
întrebări cugetu-ți își mintea-ndură, însă de povara lor să te scap aş
vrea cu vești, căci se cade-a ști că ești principe moștenitor al Poloniei.
Departa și ascuns de ți-ai dus viața ascultatu – s-a povața nemiloasei
tale soarte, ce prezice dolii crunte țării, când pe tronul de-aur va veni
supremul laur să-ți încingă-augusta frunte.

Dar convinși că priveghea-vei piaza pân' la biruință – faptă grea,
dar cu puțință inimii-nchinată slavei –, la palat din turn încoace te-au
adus, cât somnul încă prin neștirea lui adâncă spiritul-ți robea în pace.

Tatăl tău, domn tuturor, va veni să te asculte și vei ști atunci mai

multe.

SEGISMUNDO

Josnic, mârşav, trădător, ce. să ştiu mai mult, bătrâne, dacă ştiu
acuma cine-s, ca s-arăt de azi că-n mine-s vreri ce vi le vreau stăpâne?

Cum de ți-ai trădat, hai, spune, țara astfel, ascunzându-mi ce
ştiai şi, deci, la rându-mi, m-ai furat, pe raţiune şi pe drept călcând?

CLOTALDO

Vai mie!

SEGISMUNDO

Trădător ai fost de lege, un lingău pe lângă Rege, iar cu mine
crud, se ştie;

Legea, Regele şi eu, între-atâtea mari dureri, te condamnă deci
să pieri chiar de mâna-mi.

AL DOILEA SLUJITOR

Prinţe...

SEGISMUNDO

Greu, nu m-opriţi, şi zarva voastră e-n zadar; amar şi vai e de
acel ce calea-mi taie:

jur că zboară pe fereastră!

PRIMUL SLUJITOR

Fugi, Clotaldo!

CLOTALDO

Vai de tine, trufaş te arăţi, şi-o crezi, fără-a şti că doar visezi!

(Iese.)

AL DOILEA SLUJITOR

Seama ia...

SEGISMUNDO

Plecaţi mai bine!

AL DOILEA SLUJITOR

c-a urmat regeşti porunci.

SEGISMUNDO

Cită vreme-i strâmbă-o lege, liber, nu-l ascultî pe rege;
şi-i eram eu prinţ şi-atunci.

AL DOILEA SLUJITOR

Nu putea să cerceteze dacă-i bine sau e rău.

Eşti certat cu tine, zău, dacă-mi dai răspunsuri breze.

CLARIN

Prinţul spune foarte bine, tu, în schimb, te porţi urât.

PRIMUL SLUJITOR

Cum, în vorbă te-ai vârât?

CLARIN

Nu cer voie!

SEGISMUNDO

Dar tu cine ești, ia zi?

CLARIN

Eu? Musca-n lapte ș-astei bresle eu i-a duhul, că mi-a mers în lume buhul, terchea-berchea că-s cât șapte.

SEGISMUNDO

Tu, doar, dintre toți, răspunzi cum îmi place.

CLARIN

Nici nu fac altceva decât să plac cât mai multor Segismunzi.

(*Intră Astolfo.*)

astolpo

Fericită ziua fie, Prințe, când răsări, nou soare al Poloniei, splendoare revărsând și bucurie peste toate-aceste zăriști cu văipăi divine-asemeni soarelui, cu care semeni, dintre munți suind prin rariști!

Urcă, și deși ți-așază foc pe fruntea ta regească laurii târziu, trăiască veșnic.

SEGISMUNDO

Domnul te-aibă-n pază!

ASTOLFO

Scuză ți-aș putea aduce la săraca mea primire doar că nu mă știi. Spre știre, sunt Astolfo, mare duce

Moscovei, iar ție văr.

Mai prejos, deci, rangu-mi nu-i.

segismundo

Domnul te-aibă-n paza lui;

nu-i destul, într-adevăr?

Bine, dacă fluturând rang-atât, de-atât te jelui, am să spun fă-i, Doamne, felu-i, când ne-om mai vedea, curând.

AL DOILEA SLUJITOR

Ține cont, Alteță, numai că fiind un pădureț s-a purtat cu toți semeț.

Prințe, dar Astolfo-acuma-i...

segismundo

Vorba lui scrobită greu mi-a căzut și-apoi, proțap, pălăria-și puse-n cap.

primul slujitor

Grande e⁶

SEGISMUNDO

Mai mare-s eu.

AL DOILEA SLUJITOR

Voi doi totuși bine-i a vă respecta mult mai fierbinte ca ceilalți.

SEGISMUNDO

Pe tine cin te pune-a-mi căuta gâlceavă?

(*Intră Estrella*)

ESTRELLA

Înălțimea Voastră fie iar și iar bine venit sub pologul aurit ce-l așteaptă și-l îmbie, unde-n van lovind zăzaniei, să vieze-august și onoare, și-a sa viață s-o măsoare veacurile, nu doar anii.

SEGISMUNDO

Spune-mi, tu, acuma, cine-i frumusețea eteree?

Cine-i omeneasca zee cărei lamura luminii cerul, rob, la poale-i pune?

Cine-i fata asta rară?

CLARIN

E Estrella, și ți-e vară.

SEGISMUNDO

Soarele, mai bine-ai spune.

Chiar de-mi lauzi, nu tăgădui, drept recuceritu-avut, lauda că te-am văzut, doar pe ea ți-o mai îngădui;

și așa, urării rarei fericiri nemeritate mulțumiri i-aduc plecate.

Stea ce zorii fără soare-i știi s-aprinzi, și dăruie viață faclei celei mai stăpâne, soarelui ce-i mai rămâne când apari de dimineață?

Mina dă-mi să ți-o sărut, din al cărei ghioc de nea boarea neprihană bea.

ESTRELLA

Fii curtean mai reținut!

ASTOLFO

⁶ Grande e : anumiți prinți și nobili spanioli, purtând titulatura de grandes — mari) (granzi de Spania), aveau dreptul să stea în fața regelui Spaniei cu capul acoperit. Segis-muncjo, nou venit la curte, nu cunoaște obiceiul.

(Dacă mâna-i ia acu, sunt pierdut.)

AL DOILEA SLUJITOR

(Pe-Aslolfo știu cât îl doare:
partea-i țiiu.)

Seama, prințe, ia că nu este drept să vrei prea mult, căci
Astolfo...

SEGISMUNDO

Tot nu poți din răbdări să nu mă scoți?

AL DOILEA SLUJITOR

Spun ce-i drept.

SEGISMUNDO

Zău, când te-ascult palma simt că mă mănâncă și nedrept îmi
pare-orice de părerea mea nu e.

AL DOILEA SLUJITOR

Dar tot tu, țiiu minte încă, spui că doar ce-i drept e bine a sluji
supus să vrei.

segismundo

N-am spus și că de-obicei știu.

de la balcon, pe cine mă pisează, să-l trântesc?

AL DOILEA SLUJITOR

Cu bărbați ca mine, tu și nici alții nu pot!

SEGISMUNDO

Nu? Sunt silit s-o dovedesc!

(*prinde-n brațe și iese urmat de toți ceilalți, revenind apoi
imediat.*)

ASTOLPO

Ce se-ntâmplă-aici, ce văd?

ESTRELLA

Iute, toți, cu ajutoare!

SEGISMUNDO

Din balcon căzu în mare.

S-a putut, și nu-i prăpăd!

ASTOLFO

Pune-ți frâu pornirii scurte, și de-asprime te dezbăra, drum ca
de la om la fiară între munți fiind și curte.

SEGISMUNDO

Vezi de-atâta strășnicie ce de pilde-ți umple hapul, nu cumva
să-ți zboare capul când să-l pui sub pălărie.

(iese Astolfo și intră Regele).

BASILIO

Ce s-a întâmplat?

SEGISMUNDO

Nimic pe un ins, curat canon, l-am zvârlit de pe balcon.

CLARIN

Pst! E Regele, ți-o zic.

BASILIO

Deci un om ne costă, vai, proaspăta-ți venire-ncoace?

SEGISMUNDO

M-a sfidat că n-o pot face și prinsoarea câștigai.

BASILIO

Mult mă-ndurerează, prințe, că, sperând să te găsesc cerul neprietenesc supunându-l prin silințe, mă primești cu atit-asprime, și-n împrejurări de-aceste cea dintâi purtare-ți este făptuirea unei crime.

Cum să-ți mai întind acum brațele cu drag, când, iată, trufasele-ți mâini te-arată învățat cu ele numa să ucizi? Și cine-n stare-i gol pumnalul cu prihană smuls din ucigașa rană ne-nfricat să-l vadă? Care-i cel ce știe-n lac de sânge om ucis de-un semen și nu-i lovit? De fier de-ar fi, omenia tot l-ar frânge.

Eu la fel. când văd de moarte că ți-s brațele unealtă și-au vărsat de sânge-o baltă, ți le țiiu, mâhnit, departe și. deși la piept mă cheamă dorul să te strâng, nu pot, plec lipsindu-mă de tot, căci de brațul tău mi-e teamă.

SEGISMUNDO

Mă lipsesc și eu, la fel e cum a fost și mai-nainte, iar de vreme ce-un părinte, cu asprimi atât de grele și atât de sterp de milă, mă înstrăinează-orbește, ca pe-o fiară-apoi mă crește sau ca pe un, monstru-n silă și să mai și mor se roagă, ce însemnătate are că nu-mi dă o-mbrățișare când ființa-mi fură-ntreagă?

BASILIO

Domnul Dumnezeu de-ar vrea-o, nici să nu ți-o mai fi dat, nu te-aș mai fi ascultat, nici trufia-ți n-aș vedea-o.

SEGISMUNDO

Dacă tu nu mi-ai fi dat-o, nu m-aș plânge azi de tine; dându-mi-o, o fac, vezi bine, pentru că mi-ai și furat-o; și, deși fapt mai de soi decât darul nu se știe, cea mai mare

mârşăvie c-a da şi-a lua-napoi.

BASILIO

Deci aşa-mi arăţi credinţă pentru că din biet captiv azi eşti prinţ!
segismundo

Şi ce motiv am să-ţi port recunoştinţă? Despot stându-mi peste vrere, azi, bătrân şi nevoiaş dacă mori, mai mult îmi laşi decât pot oricum a-ţi cere?

Tatăl meu eşti şi-mi eşti rege, deci şi rangul şi mărirea mi le dăruieşte firea prin îndreptăţita-i lege.

Şi, deşi-s acum mărit, nu-ţi rămân dator – greşeală!

pot să-ţi cer chiar socoteală pentru cât mi-ai jefuit libertate, viaţă, onoare;

deci fii-mi tu îndatorat că nu-ţi smulg ce mi-ai luat, tu, datornicul meu mare.

BASILIO

Eşti obraznic, şi sălbatic, ce-a spus cerul adevăru-i, şi să te ajungă stărui mâna-i, trufaşe zănatec.

Şi cu toate că-ţi ştii cinul, ceaţa de pe ochi căzându-ţi, şi că stai aici şi-n gându-ţi peste toţi îţi urci destinul, seama ia şi-ascultă-mi sfatul, fii smerit şi tăcând că poate doar visezi acestea toate, chiar de măsuri. treaz palatul.

(iese.)

SEGISMUNDO

Poate-n vis trăi, profund, cine treaz în orice clipă-i?

Nu visez, căci cred şi pipăi tot ce-am fost şi tot ce sunt.

Şi deşi acum te muştră cugetul, e prea târziu:

cine sunt prea bine ştiu, iară naşterea-mi ilustră ce-mi dă drept la tron, oricât o regreţi, n-ai cum s-o negi;

şi-am putut sta ani întregi într-o temniţă vârat neştiindu-mi rangul doară;

dar acum în amănunt ştiu şi cine-s. şi că sunt un altoi de om şi fiară.

(Intră Rosaura, îmbrăcată femeieşte.)

ROSAURA

(După Estrella-o iau şi teamă mi-e de Astolfo să nu dau;

Clotaldo-mi dă povaţă să nu mă ştie, nici să-i ies în faţă, că-nsemnătate pentru onoarea-mi are şi bucuros crezare îi dau, de vreme ce, lui mulţumită, mi-e cinstea-aici şi viaţa ocrotită.)

CLARIN

Mai mult ce ți-a plăcut din câte, minunat, azi ai văzut?

SEGISMUNDO

Nimic nu m-a uimit, fiind de toate-n totul prevenit;

dar dacă admirația o merită ceva, e numai grația femeii. Într-o carte din multele de care-avut-am parte, citeam că Domnul trudă cu tipic mai multă puse-n om, ca lume-n mic, dar temătoare vrere femeia l-a costat, că-n mic un cer e, mai grea de frumusețe ca un bărbat, cum cerul mai de preț e.

și-n dânsa-i și mai multă.

ROSAURA

(E prințul, mă retrag.)

SEGISMUNDO

Femeie, ascultă, oprește, lăasă dusul, nu fi și răsăritul și apusul, pe fugă-ntotdeauna c-altminteri, răsărit și-apus întruna, lumină și reci bezne, sincopă a zilei mi-ai părea mai Lesne.

Dar ce-i, ce dar zeiesc?

ROSAURA

În ce-mi văd ochii cred și mă-ndoiesc.

SEGISMUNDO

(Da, frumusețea asta o mai văzui.)

ROSAURA

(Îi copleșea năpasta și fală, și mândrie, în temniță.)

SEGISMUNDO

(Vederea-i mă învie.)

Femeie – au ce nume mai pățimaș ți-ar da bărbatu-n lume? – au cine ești? Datoare, deși nu te-am văzut, mi-ești adorare, și-așa, fidel, mi-ascult asupra-ți dreptul, căci te știu de mult;

Îmi spui, femeie zână?

ROSAURA

(Să mă ascund.)

Estrella mi-e stăpână, eu, biată-nsoțitoare.

SEGISMUNDO

Nu spune-așa, zi soare-prins din care și steaua ei viază, și sclipățul și-l ia din sfânta-ți rază;

În țara de parfum, peste (pestrițul florilor duium, e roza-mpărăteasă și nu e-n juru-i alta mai frumoasă;

din nestemate fine, în doctele-academii-adânci din mine, ales e

diamantul domn tuturor, el, unic, briliantul;

la gingașele sfaturi de stele strânse-n sfiieioase-olaturi, în fruntea tuturor u-l știu pe luceafăr predominind soborul;

și-n sferele perfecte, când la divan le cheamă pe planete, împărățind miracol văd soarele, supremul zilei-oracol.

Și dacă știu că peste flori și stele, planete, zodii, pietre, doamne-s cele mai mândre, tu slujești pe-o mai săracă-n nuri, când tu doar ești, frumoasă-apoteoză, stea, diamant, luceafăr, soare, roză?

(*Intră Clotaldo.*)

CLOTALDO

(Lui Segismundo-aș vrea să-i pun zăbală, că eu doar l-am crescut; dar ce-i în sală?)

ROSAURA

Îți prețuiesc părerea.

Glăsuitor răspuns să-ți dea tăcerea.

Când rațiunea pregetă stângace, mai plin vorbește cine mai plin tace.

SEGISMUNDO

Nici gând să pleci, așteaptă.

În întuneric vrei să-mi lași, nedreaptă, întreaga mea ființă?

ROSAURA

Alteței voastre-i cer îngăduință.

SEGISMUNDO

Când pleci uitându-ți mila, nu mai ceri voie, ci ți-o iei cu sila.

ROSAURA

Sper să mi-o iau de ruga nu m-ajută.

SEGISMUNDO

Din cavalier mă faci să ajung o brută.

căci orice-mpotrivire venin pentru răbdarea-mi și delir e.

ROSAURA

Dacă-i veninu-n stare, plin de-ndârjire-asprime și turbare.

răbdarea a-ți răzbate, respectu-mi nu cutează, nici nu-l poate.

SEGISMUNDO

Doar ca să văd de pot, în fața ta sfiala-mi pierd de tot, că-s tare ispitit să fac ce nu se poate. Am zvârlit de la balcon pe unul care-a spus că de-asta-n stare nu-s, și tot spre a ne-ncerca puterea noastră am să-ți arunc și cinstea pe fereastră.

CLOTALDO

(Înverșunat, se-ncinge.

O, ceruri, încotro mă veți împinge acum, când vreri năuce mi-aruncă iar onoarea la răscruce?)

ROSAURA

Nu-n van se prezisese că tirania-ți îi destină dese zavistii, un, trădări, fărădelegi și crime bieteii țări.

Dar ce în stare-anume-i un om ce însă om doar după nume-i, obraznic, inuman, crud, îngâmfat, sălbatic și tiran, cu fiarele crescute?

SEGISMUNDO

Fiindcă de ocară-ți m-am temut, atâta curtenie ți-am arătat, sperând destul să-ți fie, dar dacă-n schimb asemeni vorbe capăt, îți dau motiv s-o spui și pân' la capăt.

Ieșiți, închideți ușa și, poruncă, nu intră unul!

(*Iese Clarin.*)

ROSAURA

(Morții, vai, m-aruncă.)

Ia seama...

SEGISMUNDO

Sunt tiran și a mă-ndupleca încerci în van.

CLOTALDO

(Ce pas îngrozitor!

Merg să-l împiedic, chiar de-ar fi să mor.)

Stai, cugetă, stăpâne!

SEGISMUNDO

Mă faci să-mi pierd răbdarea iar, bătrâne smintit și slab, mă lasă;

au de mânia-mi chiar deloc nu-ți pasă?

Cum de-ai ajuns aici?

CLOTALDO

Stârnit de tânguirea vocii mici, ca să te rog să-ți fie mai blinda firea dacă vrei domnie, nu, la picioare toate dacă ți-s, crud să te-arăți, că-i poate doar un vis.

SEGISMUNDO

Mă faci să turfo de tot când îmi răstorni ce eu vădit socot.

Dar ai să vezi, murind, de-i vis ori nu.

(*Dând să-și tragă, pumnalul.*

Clotaldo i-l prinde și cade în genunchi.)

clotaldo

În felu-acesta tind să-mi liberez și viața.

SEGISMUNDO

Jos de pe-oțel cu mina, îndrăzneță

CLOTALDO

Cât timp nu se adună iar lume-aici, mânia-n frâu să-ți pună, nu voi slăbi.

ROSAURA

Vai, Doamne!

SEGISMUNDO

Drumul dă-i, Smintite căpos, rău între răi, dă-i drumul, hai, altminte cu mina te sugrum, în cap să-ți intre.

(Se luptă.)

ROSAURA

Să vină ajutoare, Clotaldo-i ca și mort.

(Iese. Intră Astolfo tocmai când Clotaldo i se prăbușește la picioare, și îi desparte pe cei doi.)

ASTOLFO

Ce-i asta oare, o, prințe generos?

Vrei să-ți pătezi oțelul glorios în trup de promoroacă?

Neîntinată-ntoarce-ți spada-n teacă.

SEGISMUNDO

Ba înroșită numai de sângele-i infam.

ASTOLFO

Păzită-acuma-i suflarea lui de mine, și, alergând încoa, făcut-am bine.

SEGISMUNDO

Da, ca să mori, și e prilejul bun prin moarta ta, în fine, să-mi răzbun și vechea pică.

ASTOLFO

Viața ca să-mi apăr, majestate nu-i când spada-mi scapăr.

(Trag spadele; intră Regele Basilio și Estrella.)

CLOTALDO

O, nu-l jigni, te rog.

BASILIO

Cum, săbii trase?

ESTRELLA

(Astolfo e, vai, patimi mânioase!)

BASILIO

Dar ce v-a îndârjit?

ASTOLFO

Nimica, sire, o dată ce-ai venit.

Bagă spadele în teacă.

SEGISMUNDO

O, sire, multe, chiar dac-ai intrat.

Pe moșul ăsta morții l-aș fi dat.

BASILIO

Dar nu-i respecti deloc nici părul alb?

CLOTALDO

E păru-mi la mijloc, o, sire, nu-i nimic.

SEGISMUNDO

Indemnu-i calp ca să-i respect cuiva, eu, părul alb, când tare s-ar putea și-al tău să-l văd pe jos în fața mea, că răzbunat nu-s încă de-a fi crescut în silnicie-adâncă.

(Iese.)

basilio

Dar până cejai să-l vezi, dormind te vei întoarce-n turn, să crezi că tot ce-ai fost și-ai zis, deși aieveya, s-a-ntâmplat în vis.

(Regele și Clotaldo ies; rămân Estrella și Astolfo.)

ASTOLFO

Cât de rar ne minte soarta când preziceri negre face, și, pe cât străvede răul, e la bine-nșelătoare!

Astrolog ar fi de seamă dacă pururi doar dezastre ar vesti: și, nicio grijă.

toate-ar fi adevărate!

Iar dovada-mprejurării eu și Segismund-o facem, da, Estrella, în noi doi mărturii punând contrare.

Lui i s-au ursit necazuri, tiranii, trufie „moarte, și se-adevăriră-n totul pentru că se-ntâmplă – toate;

mie însă, arătându-mi orbitorul. snop de raze căror soarele, li-i umbră și tăria fulg zburatec, și ursindu-mi, doamnă, glorii, fericiri, triumf și faime, rău a spus și-a spus și bine, căci e drept așa s-arate când momeste cu hatâruri, ca-n dispreț apoi s-omoare.

ESTRELLA

Complimentele-ți, desigur, cred că sunt adevărate, pentru altă doamnă însă cu al cărei chip, îmi pare, ai venit la gât, Astolfo, să mă vizitezi, și astfel ea îți merită doar șirul vorbelor înflăcărate.

Cere-i dâșșii deci răsplata, pentru că-s hrisoave false la divanele iubirii jurăminte-ori vorbe calde care s-au rostit în slujba altor regi și altor doamne.

(*Intră Rosaura, rămânând ascunsă.*)

rosaura

(Doamne mulțumesc că-n fine suferința mi-e aproape de liman, uitând de temeri cel ce vede-acestea toate)

astolfo

Am să-mi smulg din piept portretul, loc făcând în el icoanei frumuseții tale limpezi.

Unde e Getrella, n-are umbra loc, precum nici steaua lângă soare; plec a-l scoate.

(*iartă-mi fapta rea, Rosaura preafrumoasă, duși departe însă n-au îndrăgostiții cum credință să-și mai poarte.*)

(*N-am putut s-asculț o vorbă, ca să nu mă vadă poate.*)

ROSAURA

Da, stăpână.

ESTRELLA

Bine-mi pare că se face să sosești aici, fiindcă ție-o taină doar se poate să-ți încredințez. E-o cinste, pentru cin te-asculță, mare.

ESTRELLA

Nu te știi de mult, Astrea, dar de-atuncea ale tale-s cheile voinței mele;

și, cum cine ești aflasem, mă încumet ție-a-ți spune ceea ce și mie, poate, îmi ascund.

ROSAURA

Ți-s roabă-n totul.

ESTRELLA

Deci, în două vorbe, iată:

Vărul meu Astolf – de-ajuns e vărul meu a-ți spune doară, căci sunt lucruri și rostite numai când și-n gând se-arată – soț e hotărât să-mi fie de-i îngăduit de soartă fericirea, una numai, multele dureri să-mi scadă.

M-a mâhnit în ziua-ntâia când văzui la gât că poartă un portret al unei doamne;

I-am vorbit de el pe față și frumos; mă înțelege și. galant, mi-l dă; îndată îl aduce-aici. Dar greu mi-e însăși mâna-mi să-l primească;

stai aici și, când sosește, spune-i, ție, fată dragă, să ți-l dea. Nu-ți

spun mai mult;

ești frumoasă și-nțeleaptă, știi. desigur, ce-i iubirea.

(Iese).

ROSAURA

N-aș mai fi știut vreodată!

Ceruri! Cine-atâta minte și-agerime-n el să aibă ca dintr-un impas de-acesta o ieșire să găsească!

Oare – un ins mai e pe lume strâns de soarta nemiloasă în nefericiri mai multe și-n durere mai grozavă?

Ce să fac în miezul beznei unde-i peste poate parcă rost să aflui de-alinare și-alinare să-mi priască?

De la cea, dinții durere, întâmplare nu-i sau faptă noi dureri să nu-mi, însemne;

una alteia-și urmează, moștenindu-se-ntre ele.

Și, ca fenixul odată, unele se nasc din alte, în pieire-aflându-și iviață, și cenușa lor de-a pururi dăinuiește caldă-n groapă.

Lașe-un înțelept spusese că ar fi, căci niciodată singure nu ies în lume;

brave cred că-s mai degrabă, căci pășesc mereu nainte, fără să se mai întoarcă.

Cine le-ar lua cu sine ar putea tot să-ndrăznească, neavând de ce se teme că l-ar părăsi vreodată.

Eu o spun, căci din atâtea câte m-au lovit în viață, n-a lipsit nicicând niciuna și atâtse-ncrâncerară, că, de soartă crud rănită, morții-n brațe m-aruncară.

O, vai mie, ce să fac în împrejurarea de-astăzi?

De-mi spun numele, Clotaldo căruia îi datorează viața-mi sprijinul și-onoarea, poate supărat se-arată, întrucât de la tăcere leac pentru onoare-așteaptă.

Dacă lui Astolfo nu-i spun cine-s, când o să mă vadă, oare cum să mă ascund?

Chiar de-ar ști să se prefacă glasul, limba și privirea, sufletul că mint le-arată.

Ce să fac? Dar ce rost are să mă-ntreb, de bună seamă, când, oricâtă cugetare și prudență-aș vrea să deapăn, de se va ivi prilejul tot durerea – va să facă ce va vrea? Căci nu-i putere de la chinu-i s-o abată.

Și de vreme ce purtarea a-și decide nu cutează sufletul, atunci durerea vârful-atingă-și, pân' la capăt scurme chinul, ca din umbra

îndoielilor să iasă în sfârșit; dar pân-atuncea cerul să mă aibă-n pază!

(Intră Astolfo cu portretul)

ASTOLFO

Iată, doamnă, și portretul. Ceruri!

ROSAURA

Cum, Alteța – voastră e surprinsă? Sau se miră?

ASTOLFO

Da, Rosaura, să te vadă.

ROSAURA

Eu, Rosaura?

Nu, Alteța voastră a greșit, drept altă doamnă m-a luat;

eu sunt doar Astrea și, sărmană, nici nu merit fericirea
tulburării ce v-apasă.

ASTOLFO

Nu mă mai minți, Rosaura, sufletul doar nu se-nșală, și deși te
vede-Astree, ca Rosaura îi ești dragă.

ROSAURA

Nu vă înțeleg, Alteță, și, așa, tac încurcată:

tot ce știu e că Estrella

— Stea ce poate fi, bogată, și a Venerei – ceru să v-aștept aici în
sală spre a vă-nștiința din parte-i să-mi lăsați portretu-n seamă

— Cerere cu rost se vede – spre a i-l duce eu degrabă.

Vrea să fie-așa Estrella, pentru că și-un fleac de treabă dacă mi-e
dăunătoare, neuitând-o, mi-o comandă.

ASTOLFO

Cât te-ai strădui, Rosaura, sub împrumutata mască rău
te-ascunzi. Și zi-i privirii muzica să-și potrivească după glas, căci prea
firesc e scrâșnet fals și strâmb să scoată când un instrument pe-alături
chinuit să-mbine-ncearcă falsitatea din cuvinte cu simțirea-adevărată.

ROSAURA

Vă repet, vreau doar portretul

ASTOLFO

Bine, dacă pân' la capăt vrei să duci înșelăciunea, și răspunsu-mi
vreau s-o facă.

Zi-i, Astrea, deci Infantei că, la stima mea înaltă, când portretul
ea mi-l cere prea-i lipsit de eleganță să i-l dau și, de aceea, ca deplin
să-l prețuiască.

Îi trimit originalul;

I-l poți duce tu îndată, căci îl ai și-acum asupra-ți, cum te-ai pe tine-ntreagă.

ROSAURA

Un bărbat când hotărăște, mândru, curajos și teafăr, să învingă-ntr-o-ncercare chiar în schimb de i se-ndeamnă dar mai scump, mofluz refuză și-amărât ia calea-ntoarsă.

Eu dup-un portret venită-s și-un original chiar dacă stăpânesc mai scump, mofluză voi pleca; Alteța voastră deie-mi dar portretul; fără, jur că nu mă-ntorc nici moarta.

ASTOLFO

Dar, de nu ți-l dau, cum oare ai să-l duci cu tine?

ROSAURA

Iată!

(*încearcă să i-l ia.*)

Dă-mi-l, răule.

ASTOLFO

Degeaba.

ROSAURA

Jur că nimeni n-o să-l vadă-n altă mină de femeie

ASTOLFO

Groaznică ești!

ROSAURA

Iudă rară!

ASTOLFO

Hai, Rosaura mea, sfârșește!

ROSAURA

Eu a ta? De când? Minți, fiară!

(*Intră Estrella.*)

ESTRELLA

Ce-i Astrea, ce-i Astolfo?

ASTOLFO

(*E Estrella!*)

ROSAURA

(*Luminează-mi, Amor, mintea, ca portretul să mi-l iau!*)

Iubită doamnă, dacă vrei să afli ce e, îți voi spune eu.

ASTOLFO

Ce-nseamnă?...

ROSAURA

Poruncitu-mi-ai pe Aslolfo să-l aștept aici în sală și-un portret să-i cer din partea-ți.

Singură, își cum se leagă dintr-o vorbă-ntr-alta lesne gândurile-ndeolaltă, pomenind tu de portrete, mi-amintesc așa, deodată, că în mânecă am unul de al meu. Și într-o doară vrui să-l văd, că de-unul singur te distrezi și dintr-o toană;

pe podea din mină însă mi-a scăpat; și când se-arată cu al lui, Astolfo iute mi-l și ia și greu se lasă într-atât pe-al tău să-l deie, că, în loc să-l dea, încearcă și pe-al meu să-l ia și astfel, neputând napoi să-l capăt doar cu rugi sau vorbă bună, peste poate mânioasă vrui cu forța să i-l smulg.

Cel din mâna lui e, doamnă, chiar al meu; te vei convinge doar văzând canini e geamăn.

ESTRELLA

Dă-mi portretul, dar, Astolfo!

I-l ia.

ASTOLFO

Doamnă, oare...

ESTRELLA

Nu destramă adevăru-un joc de umbre.

ROSAURA

Nu-i al meu?

ESTRELLA

Nici o-ndoială!

ROSAURA

Spune-i să ți-l dea pe celălalt.

ESTRELLA

Ia-ți portretul tău și pleacă.

ROSAURA

(Mi-am recâștigat portretul, de-altceva, ce-o fi, nu-mi pasă.)

(lese.)

ESTRELLA

Vreau acum portretul care mi-e promis; și niciodată nemandând cu tine ochii, tot nu vreau deloc să zacă în puterea ta, nu, poate pentru că am fost prea proastă să ți-l cer.

ASTOLFO

(Cum să ies oare din încurcătură teafăr?)

Cât ar vrea, frumoasă-Estrella, voia mea să te slujească, n-am să

pot să-ți dau portretul ce mi-l ceri, fiindcă...

ESTRELLA

Lasă, ești un om mojit și josnic.

N-am nevoie să-l mai capăt, căci nu ții nici eu, luându-l, să-mi mai amintești vreodată că ți l-am cerut eu însămi.

(Iese.)

astolfo

Stai, ascultă, vezi, așteaptă!

Doamne, ce-ai făcut Rosaura!

Cum, pe unde, prin ce poartă în Polonia venit-a, să mă piardă, să se piardă?

(Iese.)

Eu, de la balcon, brânci dând.

Vrui un cărabuș să zboare?

Mor își nviu când mi se pare?

Eu visez, sau dorm? Cum vin să mă-nchidă?

CLOTALDO

Ești Clarin.

CLARIN

Dacă asta e, mă fac corn pentru. godaci și tac, mai mârlan și mai blajin.

(Îl duc pe Clarin.

Intră regele Basilio, mascat)

BASILIO

Ei, Clotaldo!

CLOTALDO

Sire! Cum ai putut așa veni?

BASILIO

Nerăbdarea de a ști și-a vedea ce face-acum

Segismundo, ea la drum m-a împins așa, protestește

CLOTALDO

Uite-l jos, își regăsește starea tristă din trecut.

Prinț nefericit, născut în ceas rău. neomenește!

Vezi, trezește-l binișor:

opiul pus în băutură vlaga și puterea-i fură.

(Se arată Segismundo, ca la început, în piei de sălbăticiuni și lanțuri, dormind pe jos; intră Clotaldo.

Clarin și doi slujitori.)

CLOTALDO

Pe podea lăsați-l dar, piere-i azi trufașa slavă-n locul de plecare.

PRIMUL SLUJITOR

Zdravăn lanțu-i prind acuma iar.

CLARIN

Prințe, dormi adânc măcar, nu afla cât de ușor ți-i să și pierzi prin jocul sorții și-n nălucile măririi, azi, o umbră a viețuirii și o flacăra a morții.

CLOTALDO

Cui din gură-atât de bine știe-a da, odaie cată a-i sorti, unde; să poată bate câmpii cât l-o ține.

El e cel ce se cuvine, prins de voi, la beci să stea.

CLARIN

Eu? De, ce?

CLOTALDO

Că la poprea punem, și cu strășnicie, trâmbița ce taine știe, nu cumva zvoniri să dea.

CLARIN

Bravo! Eu mă strădui oare tatăl să-mi ucid? Nici gând!

CLOTALDO

Îl străbate un fior, basilio

Ce vise l-or frământa? Ia stai nițel.

segismundo.

(în somn)

Prinț mărinimos e cel ce tiranii îi doboară:

el, Clotald, de mâna-mi moară, tata zacă-n praf, mișel.

CLOTALDO

Iar cu moartea m-amenință.

BASILIO

Cu asprimi și-ocări pe mine.

CLOTALDO

Tot să mă răpună ține.

BASILIO

Să mă plece-n umilință.

segismundo.

(în somn)

Zări deschidă-i cu priință marele teatru-al lumii faimei cum a doua nu mi-i, că, spre răzbunare, iată-l în triumf închină-și tatăl prințul

Segismundo, lumii.

Dar, vai mie, unde-s, când?

BASILIO

Nu doresc să fiu văzut;

știi ce ai, dar, de făcut.

Plec, s-asculț de-acolo vrând.

SEGISMUNDO

Eu să fiu? Eu, iarăși frânt de cătuși și-ntemnițat, eu să fiu cu-adevărat?

Nu cumva mormânt îmi ești, turnule? Ba da! Ce vești, ce de lucruri am visat!

CLOTALDO

(Rândul meu: e-acum s-apar și să nu dau tot de gol.)

SEGISMUNDO

Este vremea să mă scol?

CLOTALDO

Da, de multă vreme chiar.

N-ai vrea ziua-ntreagă doar tot să dormi!

De când m-am dus, vulturul dând roată sus să-l privesc într-un târziu, și-ai rămas aici, cum știi, dormi de-atunci într-una?

SEGISMUNDO

Dus.

Și-ncă nu m-am deșteptat și, Clotaldo, cred că încă dorm adânc în noaptea-adâncă, fapt pe semne-adevărat, că, de vreme ce-am visat toate câte-am zis că pipăi, și ce văd un vis de-o clipă-i;

și, desigur, istovit, dacă văd în somn uimit, și treziei visu-aripă-i.

CLOTALDO

Ce-ai visat aștept să-mi spui.

SEGISMUNDO

Neștiind de-i vis sau ce-i, ce-am văzut îți spun de vrei, nicidecum ce vis avui.

Mă trezii și mă văzui, o, cruzime-amăgitoare!

Într-un pat bogat, în stare tot din ape și culori să adoarmă-ntr-însul flori ostenind de-nmiresmare.

Mii de nobili îmi căzură la picioare, prinț spunând că le sunt, și aducând haine, giuvaiere, armură.

Blinda liniștii măsură mi-ai schimbat-o-n fericire tu, cu minunata știre că, deși azi vezi ce am, prinț Poloniei eram.

CLOTALDO

Mi-ai răspuns cu răsplătire?

SEGISMUNDO

Nu, pentru trădări și crime, fără-a sta prea mult pe gânduri
moarte-ți dam în două rânduri.

CLOTALDO

Pentru ce atât-asprime?

SEGISMUNDO

Stăpâneam peste mulțime, crunt loveam sub pumn să-mi steie;

Îndrăgeam doar o femeie...

De-asta cred că-a fost aieve:

tot s-a dus, măriri, gâlceve, numai asta nuse-ncheie.

(Iese regele.)

CLOTALDO

(Pleacă regele, pătruns e, gândul fiului știind.)

Tot de acvilă vorbind, somnul cum atunci te-ajunse, ai visat
imperii-ascunse;

dar și-n vise e frumos să-i aduci cinstiri prinos cui la creșterea-ți
trudise:

Segismundo, nici în vise binele nu-i de prisos.

(Iese.)

SEGISMUNDO

Drept e: deci sănăbușim fiara-n noi, turbata vrere, ura, setea de
putere, de-o mai fi în vis să fim, și-o să fim, căci viețuim pe-un tărâm
atât de rar că un vis ni-i traiul doar, și deprinderea mă-nvață că-și
visează-ntreaga viață omul, până treaz e iar.

Tronul regele-și visează și-amăgit domnește-n gând, cârmuind
și hotărând, iar împrumutata-i vază vântului i-o-ncredințează și-n
cenușă-i schimbă cartea moartea. Jalnică-i e partea cui, râvnind
regească faptă, smuls a fi din somn se-așteaptă, vis acum fiindu-i
moartea!

Își visează avuția bogătașul, temător, și săracii-n visul lor
cazna-și văd și sărăcia;

unu-și crește-n vis moșia, altul, trudnic, cere multe,
zbiru-mproașcă-n vis insulte, și-n cuprinsul lumii, dar, toți visează a fi
ce par, chiar de nu pricep s-asculte.

Eu visez de ani în șir lanț și ziduri de-nchisoare, și-am visat și
altă stare mai plăcută că-mi admir.

Ce e viața? Un delir.

Ce e viața? Un coșmar, o nălucă, nor fugar, și-i mărunț supremul bine, căci un vis e viața-n sine, iară visul, vis e doar.

ACTUL AL TREILEA

(*Intră Clarin.*)

CLARIN

Într-un turn supus de farmec zac din vina preaștiinței.

Ce-oi păți pentru ce-mi știu, dacă și ce știu ucide?

Om cu-atâta foame-ntr-însul vai, să moară azi cu zile!

Milă mi-e de mine, zău;

„Ai de ce!” mi se va zice și pe drept cuvânt, așa e, că tăcerea asta-n mine și pe nume-mi șade strâmbă: ce trompetă gura-și ține!

Uite, aici, de văd ca lumea, îmi mai țin tovărășie doar paingii și guzganii:

dulci sticleți pe veresie!

Noaptea asta capul tobă mi-l făcură-atâtea vise, că mi-e doldora de trâmbiți, de țiuitori și știme, de cortegii, cruci înalte, și de flagelanți o mie:

urcă sau coboară-o droaie, alții prind să și leșine când își văd în sânge soții;

dar pe mine mă cuprinde un leșin de nemâncare, că-s la gros de-atâtea zile, iar la prânz din filosoful

Nicomedes dau citire tot mereu și din soborul din Niciceea-n locul cinei.⁷

Dacă sfântă e tăcerea după noua prăznuire, pentru mine-i *Sin Secretul*, că-l postesc da' nu-l pot ține:

dar la urma urmei dreaptă mi-e pedeapsa, n-am ce zice.

Că decât să taci ca slugă nu-i mai grea nelegiuire.

(*Zvon de tobe și mulțime; de afară aude*)

PRIMUL SOLDAT

Asta-i turnu-n care zace.

⁷ 30—31. In original : En el filosofo leo / Nicomedes, y las no-ches l en el concilia Niceno ; prin Nicomedes nu se are în vedere nici un filosof grec, ci doar jocul ăe cuvinte : Ni comedes (= ni comeis) nu mîncăți (comida fiind masa de prînz) ; conctlio Niceno se referă la conciliul din Niceea (325 e.n.), dar tot de dragul calamburului : Ni ceno — nici nu cinez. Echivalările din traducere sunt mai generale.

Spargeți porțile. Să intre toată lumea.

CLARIN

Sfinte tare, vin, desigur, după mine dacă spun c-aicea zac.

Ce-or fi vrând?

(*Intră soldați, citi se poate.*)

PRIMUL SOLDAT

Intrați, nainte!

AL DOILEA SOLDAT

Uite-l.

CLARIN

Nu e.

TOȚI

O, stăpâne...

CLARIN

(*Dacă și-au băut și mintea?*)

AL DOILEA SOLDAT

Numai tu ești prințul nostru, rege pământean admitem doar și vrem să ne conducă, nu vrem prinț din țări străine.

La picioare-ți stăm cu toții.

TOȚI

Cerul, mare prinț, te ție!

CLARIN

(*Măi să fie, nu e glumă!*)

Dacă-s oare vechi deprinderi în regat aici ca, zilnic, câte-un prins pus prinț să fie și-apoi dus în turn?

Așa-i, zilnic jocul doar vădit mi-e: musai și eu să-mi joc rolul.)

TOȚI

Dă-ne tălpile.

CLARIN

Și mie îmi mai trebuie, nu pot să le dau, și-apoi rușine-i ca un prinț să n-aibă talpă!

AL DOILEA SOLDAT

Toți ne-am dus l-ai tău părinte și i-am spus că te cunoaștem prinț al nostru doar pe tine, nu pe-al Moscovei.

CLARIN

Cu tata v-ați obrăznicit?

Rușine, toți sunteți niște netrebnici.

PRIMUL SOLDAT

Doar credința, ea ne-mpinse.

CLARIN

Da? Vă iert de-a fost credință.

AL DOILEA SOLDAT

Hai pe tronul-mpărăției!

Vivat Segismundo!

TOTI, CLARIN

Vivat!

(Segismundo strigă? Bine:

Segismundo deci se cheamă orice prinț ce măsluit e.)

(*Intră Segismundo.*)

SEGISMUNDO

Cine strigă Segismundo?

CLARIN

(Prinț mi-s păgubos din fire!)

AL DOILEA SOLDAT

Cine-i Segismundo?

SEGISMUNDO

Eu.

AL DOILEA SOLDAT

Mă, obraznic fără minte, cum te-ai dat drept Segismundo?

CLARIN

Eu? Nu recunosc ce ziceți, voi ați fost aceia care m-ați sigismundat „și vi se potrivește vouă numai și-ndrăzneală, și prostie.

PRIMUL SOLDAT

Segismundo, prinț ilustru – semnele ce-s date ție te-ntăresc, deși cuvântul de-a fi domn oricum ni-l ținem – tatăl tău, Basilio, riga, temător ca vechi preziceri nu cumva să se-implinească și să-ți stea-n genunchi, de tine umilit și-nvins, încearcă, drept răpindu-ți și domnie, să le treacă lui Astolfo, duce-al Moscovei.

De-altminteri curtea strânse, dar norodul rostu-aflând și azi cum știe rege pământean că are, nu vrea cu străin să vie și să-i poruncească.

Și-astfel, peste cruda vrere-a scrisii aruncând disprețul nobil, căutatu-te-a-n restriștea unde-nchis ești, ca putere armele-i din nou să-țiiste și, ieșind din turn, să-ți capeți tron și sceptru cuvenite, pe tiran înlăturându-l.

Vino, deci, aci-n pustie o armată numeroasă de haiduci și gloată

ține să te-aclame; libertatea te așteaptă: i-auzi, vine!

GLASURI, DE AFARĂ

Segismundo să trăiască!

SEGISMUNDO

Iarăși vise de mărire îmi trimiteți, ceruri, timpul iar lăsându-l să le strice?

Iarăși vreți să văd cu ochii printre umbre și năimire, maiestatea și cu slava de-o suflare risipite?

Vreți să –, ndur amarnic iarăși riscul și dezamăgirea ce pe om umil din leagăn și prudent îl fac să fie?

Dar s-a terminat, ajunge!

Iar sunt rob, luați aminte, sorții mele și, știind că întreaga viață vis e, voi, năluci, plecați, zadarnic pentru moarta mea simțire glas și trup iscați, minciună amin două sunt, știu bine;

nu – mai vreau măririi și slavă deopotrivă-nchipuite, nici fantastice iluzii de suflarea unei brize cât de slabe destrămate, ca migdalul ce-și deschide prea netimpurie floarea și, pripit și necuminte.

sub întâiul vânt mai rece îi pălesc și-i sufăr și în trandafiriii muguri frumuseți și. strălucire.

Da. vă știu, vă știu acuma, știu și că-i meniți așijderi orișicărui ins ce doarme;

pentru mine nălucire nu mai e, dezamăgit, bine știu că viața vis e.

AL DOILEA SOLDAT

De-o socoti înșelăciune, rog aruncă o privire către – munții falnici, vezi-i înțesați de o mulțime ce te-așteaptă.

SEGISMUNDO

Și-altădată tot icoane și mai limpezi am văzut, cum văd și-acuma împrejurul meu întinse, și-a fost vis.

PRIMUL SOLDAT

Dar fapta mare pururi naște-o prevestire, mare domn: acesta-i tâlcul c-ai văzut-o-ntâi în vise.

SEGISMUNDO

Bine zici, a fost o veste, iar de-o fi așa să fie, dacă tot e scurtă viața, să ne cufundăm în vise iarăși, suflete, dar astăzi mai prudent, luând aminte că trezirea revine-n toiul celor mai plăcute clipe, și, știind c-așa-i, mai mică poate-i și dezamăgirea, căci, oricum, îți râzi de rele când le-ntâmpini treaz la minte.

Și, purtând în icuget gândul că, și-aieva de-i să fie, tot e de-mprumut puterea și stăpânu-o ia la sine, să-ndrăznim orice și-oriunde.

Mulțumesc, vasali, credinței voastre; eu am să vă mântui, și neînfricat, și sprinten, de-al robiei jug străin.

Sune lupta! Martori fi-veți ce imens îmi e curajul.

Lupt cu propriu-mi părinte și vreau cerurilor înseși să le-aduc adevărate.

Îmi va sta-n genunchi bătrânul...

(Dar de mă trezesc nainte, ne-mplinind ce spun, tăcerea s-o păstrez nu-i și mai bine?)

toți Segismundo să trăiască!

(Intră Clotaldo.)

CLOTALDO

Ce-i ou larma asta, sfinte?

SEGISMUNDO

A, Clotaldo.

CLOTALDO

Doamne... (Aspru mă va încerca.)

CLARIN

M-aș prinde că-l azvârlă de pe munte.)

CLOTALDO

La picioare-ți cad, o, prințe, ca să mor, știu.

segismundo

Te ridică, nu sta jos, în praf, părinte, călăuză și busolă ai să-mi fii în reușite, căci de creșterea-mi dator li-s grijii tale și credinței.

Să te-mbrățișez.

CLOTALDO

Ce spui?

SEGISMUNDO

Că visez și vreau doar bine să mai fac, căci de prisos binele nu-i nici în Vise.

CLOTALDO

Dacă fapta bună, doamne, ți-e blazon de-acum nainte, nu-ți va fi cu supărare că mă-ndrum și eu la bine.

Vrei cu, tatăl tău războaie?

Sfetnic nu-ți pot fi doar ție, regele năpăstuindu-mi.

La picioare-ți stau, o, prințe, dă-mă morții.

SEGISMUNDO

Tu, nemernic, trădător, ingrât!

(Dar, sfinte, să-mi pun frâu, că nu știu încă dacă-s treaz ori doar un vis e.)

Îți invidiez curajul și ești demn de mulțumire.

Du-te să-l slujești pe rege și în câmp o să ne-aținem.

Voi sunați pornirea luptei.

CLOTALDO

Tălpile-ți sărut. o. prințe.

SEGISMUNDO

Să domnim acum. o. soartă;

dacă dorm, nu mă trezi deci, iar de nu, alungă-mi somnul.

Dar, adevărat sau vise, binele doar prețuiește:

când aievea-i, ca să fie, dacă nu, ca buni prieteni să-ți câștigi pentru trezire.

(*Ies și se cântă semnalul de luptă.*

Intră Regele Basilio și Astolfo.)

basilio

Astolfo, oare cine e în stare pe-un armăsar abraș să pună frâul?

Au cine-n goana-i vajnică. spre mare ar stăvili măcar o clipă râul?

Și ce viteaz ar mai propti-n spinare un stei din munți spre văi rupându-și brâul?

Ei, toate-acestea-mi par acum o joacă pe lângă gloata mândră și buimacă.

s-o spuie larma taberelor, două, cu repetat ecou în munți afund în lung răsunet de vuire nouă:

zic – unii-Astolfo! alții Segismund!

Azi, tronul juruinței. rob, vai nouă, la nou gând strâmb și-n noi orori fecund, funest teatru-i. unde. nepoftită, vezi tragedia scrisă de ursită.

ASTOLFO

Stăpâne, veselia zic să-ncete și să se curme lauda necoaptă ce mâna ta spre – bucurare-mi dete;

Polonia, al cărei tron m-așteaptă, în calea voii mele-adună cete doar ca s-o merit mai întâi prin faptă.

Un cal să-mi dați și, plin de-avânt superb, trăsnească cel ce tunet poartă-n herb.

BASILIO

Ușor se-ntâmplă tot ce-i dat să fie și greu întâmpini cele prevăzute:

cu ce-i în zodii-n van te lupți, se știe, și cine vrea să scape, le asmute.

Legi aspre, timp amar, vai, grozăvie:

de rău te-ascunzi și răul mai temut e;

păzindu-mă atât, m-am dat pierzării, pricinuind chiar eu dezastrul țării.

(*Intră Estrella.*)

ESTRELLA

Mărite rege, dacă nu ești gata zăgaz să-i pui tu însuți marii larme ce-atotântinsă-n tabere sunat-a, sporind prin piețe și uliți să le sfarme, mări stacojii îți fi-vor țării plata să-noate-n ele, sângele-i sub arme țâșnindu-și purpura; și-s de pe-acum nenorociri și tragedii duium.

Ruine doar regatu-ți înveșmânta și-urgii atâtea-i sângerează scrumul, că ochii plâng și-auzul se-nspăimimă.

Ies Pete-n soare, vântu-și uită drumul, o piramidă orice piatră-avântă și fiecare floare-nalță-un tulum, orice clădire-o criptă e, măreață, și tot soldatul un schelet în viață.

(*Intră Clotaldo*)

CLOTALDO

Ajuns-am teafăr doar de Cer scăpat!

basilio Clotaldo, ce-i cu Segismundo oare?

CLOTALDO

O, sire, gloata, monstru orb, turbat, în turn pătrunse și din închisoare i-a smuls pe prinț, iar el, imediat, trezit din nou la înnoită-onoare, viteaz li se vădi, zicând s-arate întregii lumi că ceru-avu dreptate.

BASILIO

Un cal să-mi dați, căci eu vreau în persoană pe-un fiu ingrat să-nfrâng ținându-i piept, și, hotărât să-mi apăr și coroană, greșeala minții cu oțel să-ndrept.

(*Iese.*)

ESTRELLA

Cu Soarele voi fi Belona-n goană:

sper numele-mi alături să-ți stea drept, și aripi largi în zboru-mi voi întinde, s-o pot din urmă și pe Palas prinde.

(Iese și se aude muzică de luptă.

Intră Rosaura și-l oprește pe Clotaldo.)

ROSAURA

Știu că mare, necoruptă, măreția-ți umple pieptul, plin bătând; dă-mi totuși dreptul să-ți vorbesc, că-i totu-o luptă.

În Polonia-am sosit, stai, umilă, disperată, fără-un ban și, ajutată de-ndurarea-ți, am găsit ocrotirea ta; mi-ai spus deghizată să trăiesc la palat și, tot firesc, ca și cum geloasă nu-s, de Astolf să fug. În fine, mă zărește și-ntr-atât cinstea –, mi ia-n răspăr „încât stă de vorbă, după mine, cu Estrella-ntr-o grădină;

Iată-i cheia, poți acum să-ți croiești spre dânsul drum, ura-mi potolind, haină.

Mândru, îndrăzneț, puternic, du-te-onoarea de-mi răzbună, că ți-e hotărârea bună să-l ucizi pe-acel nemernic.

CLOTALDO

Am primit, e-adevărat, chiar dintâi când te văzui, să te-ajut, așa cât spui.

— Martor plânsul tău mi-a stat – port sărmana-mi viață poate.

Prima încercare-a fost haina să ți-o schimb, cu rost:

ca Astolfo, dacă dat e să te vadă, să nu creadă ușurință o-ndrăzneală ce, riscând, onoarea-ți spală de potrivnica dovadă.

Între timp mă frământam cum să-ți recâștig onoarea, chiar plătind, cumplită, darea

— Într-atât de-aprins, eram – morții lui Astolfo. Vai, ce nebună fărdelege!

Dar, cum nu-mi fusese rege, tulburat nu mă lăsa.

Moartea i-aș fi dat-o când

Segismundo vrea deodată să mor eu. Astolfo cată, riscu-n seamă neluând, apărarea să-mi ia mie cu bravură și voință până la nesocotință, mai presus de vitejie.

Și-atunci eu – pricepe-mi gândul veșnic recunoscător lui, ce n-a lăsat să mor, să m-arăt, deci, omorându-l?

Și nehotărât de fel, șovăi între simțăminte, ție date dinainte, și-ajutorul de la el, nu știu încotro să fug și pe cine să ajut.

Dacă-ți sunt prin dar vândut, lui prin ce-am primit mă-njug, și-n atare-ntorsătură inima-mi nimic n-așteaptă, căci sunt insul pus pe faptă, dar și insul care-ndură.

ROSAURA

De prisos mai spun, firește, că bărbatu-i nobil când daruri face și de rând e atunce când primește.

Și, așa fiind lăsat, mulțumirea-ți n-are rost admițând ca el a fost cel ce viața-n dar ți-a dat, iar tu mie, căci vădit e că de el ai fost constrâns fapte să comiți de plâns.

Iar de mine doar cinstite.

Deci de el ești ofensat, mie-ndatorat fiindu-mi, tu la rândul-ți dăruindu-mi ceea ce ai căpătat;

cată dar a-mi sprijini mie-onoarea-amenințată, că-i de preț cât calea toată dintr-a da și a primi.

CLOTALDO

Chiar dacă noblețea crește vie-n sufletul cui dă, doar recunoștința stă mărturie cui primește;

și de am avut puțința.

dând, să-mi capăt nobil nume lasă-mi. rogu-te. anume și ce-mi dă recunoștința, căci pe alții-ndatorând pot fi-ndatorat și-asemeni darnic, iar slăvit de semen;

ești și dând și căpătând.

ROSAURA

Viața tu mi-ai dat-o-n dar.

Însă, știi, tot tu mi-ai spus când la viață m-ai adus.

că, pătată, e-n zadar și nu-i viață: prin urmare.

n-am primit nimic pe față, doar o viață fără viață mina ta mi-a-ntins. Îmi pare.

Iar de zici că-ntâi e drept darnic să te-arăți și-apoi recunoscător, cum voi, viața mea nedată-aștept să mi-o dai curând; și cum daru-i mai înălțător, darnic fii și-apoi, cu spor, fii și-ndatorat, oricum.

CLOTALDO

De-argumente-nviat mă las și să-ncep cu darul vreau.

Tot ce am. Rosaura, ți dau undeva-ntr-un schit retras să trăiești; cu chibzuire hotărâsc și foarte bine-i, căci, fugind de teama vinei, sfânta ca să-i liniștire, și când. dezbinată, țara e lovită-atât de greu, nobil vechi fiind, nu eu vreau să-i mai încarc povara.

Prin același leac firesc, regelui i-a credincios, ție-ți sunt mărinimos, lui Astolfo-i mulțumesc;

decu îngăduie-mi, cuminte, două glasuri să ascult:

zău n-aș fi făcut mai mult nici de ți-aș fi fost părinte.

ROSAURA

Dacă mi-ai fi fost, firește, ți-aș răbda insulta-acu;

Însă nefiindu-mi, nu!

CLOTALDO

Ce-ai dori să faci, vorbește!

ROSAURA

Să-lucid!

CLOTALDO

O fată-n lume ce părinții nu și-i știe, are-atâta vitejie?

ROSAURA

Da.

CLOTALDO

De unde?

ROSAURA

Bunu-mi nume m-a-ndemnat.

clotaldo

Astolfo, știi...

ROSAURA

Cinstea-mi împotriva-i strigă.

CLOTALDO

Soț Estrellei, îți e rigă.

ROSAURA

Doamne sfinte, nu va fi!

CLOTALDO

E-o sminteală.

ROSAURA

Prea târziu.

CLOTALDO

Pune-i capăt.

ROSAURA

N-am să pot.

CLOTALDO

Altfel ai să-ți pierzi...

rosaura

Știu tot.

CLOTALDO

Viața și onoarea.

ROSAURA

Știu.

CLOTALDO

Ce-ai de gând?

ROSAURA

Să mor.

CLOTALDO

Te fură valul ciudei.

ROSAURA

Ba-i onoare.

CLOTALDO

Nebunie-i.

ROSAURA

Cutezare.

CLOTALDO

E-un delir.

ROSAURA

Turbare, ură.

CLOTALDO

Nu poți împăca nebunul patimii avânt?

ROSAURA

E greu.

CLOTALDO

Cine-o să te-ajute?

ROSAURA

Eu.

CLOTALDO

Nu e niciun leac?

ROSAURA

Niciunul.

CLOTALDO

Să găsești alt drum nu poți?

ROSAURA

Să mă pierd prin altă faptă.

(Iese.)

CLOTALDO

Dacă-i să te pierzi, așteaptă, fată, să ne pierdem toți.

(Iese. Muzică de luptă; intră în marș soldați.

Clarinet și Segismundo, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni.)

SEGISMUNDO

O, de-aș fi fost văzut de Roma-ntr-un triumf de început, cât s-ar fi bucurat de un prilej atât de rar aflat, ca marile-i armate de-o fiară să le vadă comandate, cu apriga-i suflare putând și firmamentul să-l doboare!

Dar să ne strângem zborul.

O, duh al meu, să nu ne-nghită norul

O, glorie avară și de mă voi trezi, să nu mă doară c-am dobândit-o numai spre a ști că dusă-acuma-i;

pe când, fiind puțină, mai lesne, dac-o pierd, are să-mi vină.

(Se aude o trâmbiță.)

clarin

Pe-un bidiviu focos

— Să-l zugrăvesc atât și să-l descos e musai, deci mă iartă – în care-n amănunt se-așterne-o hartă, căci trupul e uscatul, toc sufletul ce-și are-n piept palatul, oceanul spuma, aerul suflarea, un haos deci, stârnindu-mi admirarea, fiindcă-n suflet, spumă, trup, suflare, un monstru-i de uscat, foc, vânt și mare;

rotat frumos, e sur și-n rest asemeni, fără de cusur, cu cine-l strânge-n pinteni, și zboară, nu-i doar sprinten;

pe el, zic, îți sosește o strălucită doamnă.

SEGISMUNDO

Mă orbește.

CLARIN

Rosaura-i, sfântă cruce!

(Iese.)

SEGISMUNDO

Milosul cer privirii mi-o aduce.

(Intră Rosaura, în haine de păstor, cu spadă și pumnal.)

rosaura

Segismundo, suflet mare, maiestatea ta vitează îți răsare-n zorii faptei din adânc de noapte neagră, și, cum regele-planetă ce strălucitor se-ntoarnă iar în brațele-Aurorei, printre flori și roze iarăși, și pe munți, și peste valuri, când încununat se-arată și-aruncând lucruri și raze, spume-nchide, creste scaldă, tot așa răsai tu, soare al Poloniei, ca astăzi pe-o femeie chinuită ce umilă îți se pleacă s-o ajuți, căci e femeie și nefericită, iată două stări de-ajuns pe omul ce bărbat viteaz se cheamă, una chiar de-ar fi, dreptate a-l îndatora să facă.

Azi, a treia oară ochii ți-i încânt, a treia oară mi știi cine-s, căci

tot alta m-ai văzut, și-n altă haină.

Prima dată mă luaseși drept bărbat, acolo-n aspră temniță, unde durerea mi-alină știuta-ți viață.

Cea de-a doua „ca femeie te-am uimit, când fala toată a măririi vis îți fuse, nălucire, umbră doară.

Ce-a de-a treia, azi, când, monstru din plămadă-ngemănată, peste grații de femeie arme bărbătești podoabă-s.

Și ca-nduioșarea brațul mai ocrotitor să-ți faci, bine e s-auzi tu însuți ce-i cu tragica mea soartă.

Mamă nobilă avut-am, curtea Moscovei mi-e leagăn;
nenorocul mării-mi spune c-alta n-a fost mai frumoasă.

Ochii și i-a pus pe dânsa un mișel, a cărui faimă n-o numesc, necunoscându-l, însă inima-i vitează dup-a mea i-o știu, și duhu-i răsfrângându-mi-l icoană, sufăr că păgână nu mi-s ca să-l cred, nebună rară, zeu jelit ca ploaie de-aur, taur, lebadă suavă, de Danae, Leda – Europa în Metamorfoze-odată.

Când povești perfide vorba socoteam că mi-o încarcă fără rost, văd că pe scurt ți-am și spus că biata mamă, amăgită să asculte dulcea dragostelor vrajă, tristă a fost la fel ca toate și ca toate mai frumoasă.

Scuza lăncedă a credinței și a numelui de soată într-atât o copleșește, că și azi o mai visează, la plecare el lăsându-i, ca Eneas din Troadă, chiar și spada-i amintire.

Lama-i zace-aici în teacă, dar povestea nu sfârși-voi, și-o voi ține-n mână goală.

Și din slabul nod acesta

Ce nici leagă, nici condamnă, ori căsătorie, ori crimăun pământ fiind și-o apă – m-am născut cu ea leită ca o copie sau cadra, dacă nu la frumusețe, la noroc măcar și-n viață;

asta mă scutește-a spune că, mereu nenorocoasă în averea moștenită, moștenii și-aceeași soartă.

Tot ce pot să-ți spun de mine e un nume. cel ce-mi pradă rămășițele onoarei și-a renumelui podoabă.

E Astolfo... vai, numindu-l, simt că mi se mâniază inima, dușman fiindu-mi, e-o urmare prea firească.

El. Astolfo, e ingratur ce, uitând ce-a fost odată căci în dragostele stinse și-amintirea e uitată –, în Polonia venit-a după prada lui măreață, să se-nsoare cu Estrella, a-nserării mele facă.

Cine-ar crede că de vreme ce pe-ndrăgostiți îi leagă strâns o

stea, să-i mai dezbine tot o Stea de astă dată?

Înșelată și jignită, tristă am rămas, buimacă, moartă, și rămas-am eu, altfel spus rămas-a, neagră, forfota din iad nebună, scris-ă-n Vavilonu-mă toată;

și-amuțind în fața lumii – căci dureri și spaime-o groază prin simțiri prind glas mai sigur ca prin vorba gurii goală –, spusu-mi-am tăcând durerea, până Violante-odată, mama, sfărâmă-nchisoarea, Doamne, și-au țâșnit grămadă șir de șir dureri din pieptu-mi, poticnindu-se să iasă.

N-am mai șovăit în vorbe, căci a ști că o persoană cui îți spovedești greșeala întru alta ți-e părtașă, îți îmbie și-ți alină spovedaniile parcă:

uneori și pilda rea e de folos. Oricum, miloasă jalea-mi ascultă, cu-a dânșii viind pe-a mea s-o potolească:

O, judecătorul legea de-a călcat, ce lesne iartă! și, la rândul ei pățită, delăsarea prea ușoară și nici timpul nemaivrându-l leac onoarei să-i găsească, mi-l oprește și-n năpasta-mi;

dar un sfat mai bun îmi află:

să-l gălesc și, iscusită, să-l silesc ca să-mi plătească ce-i dator onoarei mele;

și ca drumul să mi-l facă neted, soarta vru să-mbrac numai bărbătească haină, îmi dădu și-o spadă veche, cea pe care-o port: din teacă vremea e să-i scot acuma, cum jurat-am, alba lamă, căci, știind ce semne-ascunde, mama-mi spuse: „Iute pleacă în Polonia și floarea nobilimii fă să-ți vadă falnicul oțel și poate la vreunul să-și găsească soarta-ți sprijin și-ndurare, iar amaru-o vorbă caldă”.

Și-n Polonia venit-am;

dar să trecem; încă o dată n-are rost să-ți spun, se știe că un cal răznit mă lasă lângă hruba ta și văzul fața mea ți-l minunează.

Tot pe scurt, Clotaldo-acolo partea-aprins mi-o ia îndată, viața Regelui mi-o cere și de Rege mi-e cruțată, iar Clotaldo, aflând și cine-s, mă convinge să-mbrac iarăși cuvenitul strai, slujind-o pe Estrella și, isteată, să-l împiedic pe Astolfo de a nu și-o face soață.

Nu-ți mai spun că iar acolo te-am uimit, și încă o dată ca femeie, confundându-mi cele două chipuri iarăși;

ci vreau altceva: Clotaldo crede că-i nevoie-n țară.

Ca-nsoțindu-se, Astolfo și Estrella să domnească, sfatu-i deci, vrăjmaș onoarei, este să renunț la jalbă.

Eu, văzând că tu, viteze

Segismundo, cărui astăzi răzbunarea îți surâde, cerul vrând din turn afară să răzbești, rupându-ți lanțul, după ce-ntre ziduri fiară față de simțire fost-ai, față de durere piatră, și să-nfrunți cu arma-n mână patria și pe-al tău tată, viu să te ajut, unindu-mi fala scumpă și-arătoasă a Dianeii cu armura de pe Palas, și mă-mbracă și zaimfuri, și oțeluri și-mpreună-mi sunt podoabă.

Vajnic căpitan, de-aceea amândoi alături cată să oprim și să desfacem nunta-aproape încheiată:

eu, ca să nu mi se-nsoare cel ce soțul meu se cheamă, tu, ca nu cumva, unindu-și statele, la îndoială, prin puteri mai mari, să pună lupta-ne victorioasă.

Ca femeie, viu onoarea cu-ajutorul tău să-mi apăr, ca bărbat, ți-aduc îndemnul să te bați pentru coroană.

Ca femeie mila-ți caut când îți cad umilă-n față.

ca bărbat, mă pun în slujba-ți, cot la cot cu-armata-ntreagă.

Ca femeie-mbărbătare în jignirea-mi sper să capăt, de bărbat, ți-aduc în sprijin spada mea și-ntreaga-mi viață.

Deci, gândește, ca femeie dacă azi ți-s încă dragă, ca bărbat, am să-ți închin moartea mea în lupta dreaptă pentru onoare; și-am să fiu, în disputa-i amoroasă.

ți femeie să mă jelui, și bărbat setos de slavă.

SEGISMUNDO

(Dacă vis într-adevăr e, amintirea fă-mi să tacă.

Doamne, căci atâtea lucruri n-au cum într-un vis să-ncapă.

Ceruri, cine-ar fi în stare din acestea-ntreg să iasă, ori să nu ia-n seamă una!

Nu-i mai groaznică-ndoială!

Dacă vis mi-a fost grandorii din trecut, cum oare astăzi doamna aceasta îmi aduce mărturii fără tăgadă?

N-a fost vis deci, ci aieuea, iar de-a fost aieuea – iată-ne-o grea nedumerire – cum se face că mi-l cheamă viața – vis? Oare-ntr-atâta vis și glorie se-aseamăn, că-i crezută-nșelătoare gloria adevărată, iar cea-nehdpuită, certă?

Oare și-una și cealaltă într-atâta-s de sărace, că plăceri și văz se-ntreabă dens minciuni ori sunt aieuea?

Copia-ntr-atât să pară geamănă cu prototipul.

că-ndoieli încap de-i calpă?

De-i așa și dacă scris e să vedem cum se destramă maiestate și putere, măreție, glorii, fală, să-nvățăm măcar să prindem clipa ce ne e lăsată, căci doar ea ne dă plăcerea care-n vise ne desfată.

În puterea mea-i Rosaura, sufletu-mi o-nalță-n islavă, deci să folosim prilejul, peste legi iubirea treacă, paste-ncrederea și-avântul ce să-mi îngenunche-o-ndeamnă.

E un vis, și-așa fiind, să visăm norocul astăzi, că apoi năpasta vine.

Dar cu propria-mi judecată vreau să mă conving că-i altfel?

Dacă-i vis, trufie vană, cine-ar vrea, pe glorii-umane, gloria din cer să-și piardă?

Care bun trecut nu-i vis?

Cine-n fericiri odată răsfățat n-a zis în sine-și amintindu-și-le-n treacăt:

am visat desigur toate câte le-am văzut? Și dacă sunt dezamăgit și știu placul că-i văpaie-naltă de-orice vânt ce suflă-asupră-i în cenușă preschinriibată, s-alergăm spre ce e veșnic, căci nepieritoarea faimă nu stă-n somnul fericirii, nici într-al. măririi leagăn.

Făr-onoare e Rosaura;

ROSAURA

Ce enigme! Cum să speri?

Sufletu-mi de chinuri frânt mai lipsea să mi-l frământ cu răspunsuri în doi peri!

dar un prinț se cade toată să i-o dea, nu să i-o smulgă.

Pe cel sfânt, am să i-o apăr și-am să-mi cuceresc onoarea înainte de coroană!

Dar să-ndepărtăm prilejul, prea-i puternic.) Sune-alarmă, azi având să dau și lupta până umbrele nu-ngroapă, negre, razele de aur în adânc-verde apă.

ROSAURA

Sire, cum, te duci, și gata?

Nicio vorbă trista-mi soartă nu te-ndatorează-a-imi spune, nici nu crezi că-i meritată?

Cum e cu puțință, sire, sunt și orb, să stai de piatră?

Nici măcar nu-ntorci privirea?

SEGISMUNDO

În folosu-onoarei astăzi milă-ți pot vădi, Rosaura, numai prin purtarea-mi aspră.

Glasu-mi dacă nu răspunde, vreau onoarea să mi-o facă;
nu-ți vorbesc, dorind în locu-mi faptele-mi să-ți glăsuiască;
nici nu te privesc, fiindcă, am împrejurarea-amară, nu-ți
privească frumusețea cel de-onoare vrând să-ți vadă.

(Iese. Intră Clarin.)

CLARIN

Doamnă, tu. aici, departe?

ROSAURA

Tu, Clarin? Dar unde-ai fost?

CLARIN

Într-un turn ținut la post, să-mi ghicesc în cărți de moarte.
dacă-mi cade, da sau ba, că-n culori nenorocoase așteptată ca un
as e viața mea; pe-aici era să mă zboare-n cer o armă.

rosaura

Dar de ce?

CLARIN

Fiindcă știu taina ta și, grijuliu, vrea Clotaldo...

Dar ce larmă se aude?

rosaura

Ce-o fi încă?

CLARIN

Din palatu-asediat, pilc de oaste înarmat iese, hotărât să-nfrângă
trupa prințului sălbatic.

ROSAURA

Cum pot fi atât de lașă, încă-i lupta-i nepărtașă, pe pământul
strâmt jărativ să arunc, când răutatea azi îl umple, fără lege?

(Iese. Se ascunde; se aude zăngănit de arme.

Intră Regele, Clotaldo și Asfolfo, fugind)

Vai, bătut de soartă rege!

Vai. părinte prigonit!

CLOTALDO

Oastea-ntreagă ți-au zdrobit, fug de-a valma, fără lege.

GLASURI, DE AFARĂ

Vivat, de ne-nvins ești, Rege!

ALTE GLASURI DE AFARĂ

Să trăiască libertatea!

CLARIN

Libertăți și regi trăiască!

Să trăiască viață-aleasă, mie, zău că nici nu-mi pasă cum va fi să-mi socotească faptul că de azi încolo, nedorind să cad tot mesa, o să-mi joc ca Nero piesa, ce habar n-avea acolo:

am de ce să și oftez asta-i vorba: doar de mine.

Voi privi, ascuns deci bine, bâlciul de pe meterez.

Locul e ferit și-i tare între stânci. Nici gând să poată moartea-a mă găsi vreodată, de-asta-i dau cu deștul mare.

ASTOLFO

Trădătorii-nvingători ies.

basilio

În bătălii de-aceste doar învingătoru-onest e, cei învinși sunt trădători.

Să fugim, Clotaldo, bine-i de sălbaticul, avan pumn al unui fiu tiran.

(împușcătură afară și Clarin, rănit, se prăbușește din locul unde stătea.)

CLARIN

Doamne, fie-ți milă!

ASTOLFO

Cine-i biet ostașul oropsit ce ne cade la picioare plin de sânge, cum îmi pare?

CLARIN

Sunt un om năpăstuit, ce, ferindu-mă de moarte, drept la ea m-am dus. Fugind să n-o văd, în drum cu jind mi-a ieșit; în nicio parte nu-i ungher de moarte-ascuns;

fapt prin care se vedește că fugind de moarte-orbește, te și vezi la dânsa-ajuns.

Mergeți, mergeți cu speranță iarăși la măcel, pe loc, că-ntre arme și în foc e mai multă siguranță ca pe cel mai dosnic munte, căci pe lume cale nu e forța sorții s-o răpuie ori asprimea să i-o-nfrunte;

și așa, deși fugiți spre a vă mântui de moarte, moartea-n față nu-i departe, de vrea Domnul să muriți.

(Cade afară.)

BASILIO

Moartea-n față nu-i departe, de vrea Domnul să muriți!

Cât de bine, vai, ne-ndrumă și orbire, și greșală spre cunoaștere mai bună leșu-acesta care glas dă vorbelor prin gura răni și umoarea îi dezleagă limba sângerând ce spune că strădania-i deșartă

pentru om când cu mai nalte rosturi și puterise-ncearcă;

vrând să-mi scap de jertfe țara și de răzmerițe, iată, am
împins-o-n brațul celor de care credeam că scapă!

CLOTALDO

Soarta, sire, chiar de știe toate căile, și-l află și pe cel ce
dibuiește printre stânci, nu-i creștinească hotărâre, nu, să-ți spui
că-ndârjirea-i nu se pleacă.

Dimpotrivă, și-nțeleptul știe-a-nfrânge chiar și soartă, iar
durerea și năpasta dacă tihnă nu-ți. mai lasă, caută-ți-o, sire, singur.

ASTOLFO

Doamne, iată o povață de la un bărbat cuminte și de mult la
vârsta coaptă;

eu ți-o spun ca tânăr aprig.

Sire, aici, sub frunza deasă dintre munți, un cal ascuns e, a
zefirului odraslă:

fugi cu el, iar eu într-asta îți voi, sta-n ariergardă.

BASILIO

Dacă mor din voia sfântă sau de moartea mă adastă pe aici, eu
vreau s-o caut, așteptând-o față-n față.

(Muzică de luptă.

Și intră Segismundo și toată suita lui.)

SEGISMUNDO

Undeva, adânc în munte, pe sub coama frunzei deasă

Regele-i ascuns. Găsiți-l!

Nu rămâie fir de iarbă netrecut prin sita grijii, niciun trunchi și
nicio creangă.

CLOTALDO

Sire, fugi!

BASILIO

La ce bun oare?

ASTOLFO

Ce-ai de gând?

BASILIO

Astolfo, pleacă.

CLOTALDO

Ce vrei?

Să-mplinesc, Clotaldo.

Lecuirea-mi așteptată.

(Către Segismundo, căzându-i în genunchi.)

Dacă-s cel pe care-l cauți, la picioare-ți cad, și, iată, alb covor ți-aștern sub ele căruntețea-mi de zăpadă.

Calcă-mi pe grumaz, coroana mi-o strivește; ia-mi, împroașcă-ani cuviința și respectul;

cinstea ți-o răzbună, ia-mă rob și fă ce vrei din mine, și-n atâtea-asprimi deodată fie-i sorții dat prinosul, cerul spusa-și împlinească.

segismundo

Curte nobilă a Poloniei, voi, la o minune rară martori azi, luați aminte, prințul vostru-o să vorbească.

Tot ce-i hotărât în ceruri și pe tabla lor albastră scris de Dumnezeu c-un deget, cifre și icoane maldăr pe atâtea file-albastre cu-aurite slove salbă, nu înșală, nici nu minte, ci ne minte și ne-nșală cel ce. rău folos vișindu-i, le pătrunde și le-ncearcă.

Tatăl meu, ce printre noi e, de prezisa-mi fire neagră vrând să scape, pân' la urmă m-a făcut din om o fiară, și, de unde prin născare, prin obârșia-mi aleasă, prin mărinimosu-mi sânge, prin purtarea mea vitează i-aș fi fost un fiu cuminte și umil, ajuns-o viață cum am dus și o atare creștere, ca să-mi prefacă firea în porniri câinoase:

bună cale să le-oprească!

Dacă unui om i-ai spune:

„O neomenească fiară te va omorî”, ce credeți, cugetând cumva că scapă, o va deștepta, de doarme?

Dacă-i spui: „Această spadă, ce o porți încinsă, moarte îți va da”, i-ar fi deșartă prevederea și-apărarea să și-o tragă-atunci din teacă își să-și pună pieptu-n vârful-i.

Dacă-i spui: „În sâni de apă ți-este scris să-ți ai mormântul cu zidiri de-argint podoabă”, rău ar face-n larg pornind-o marea tocmai când răscoală trufașă, munți crunți de-omături, munți turbați de sticlă-n slavă.

s-a întâmplat asemeni celui ce, de către o fiară încolțit, o și trezește;

celui ce-nfricat de spadă, goală-o ține-n mâini, și celui cui de vijelii i-e teamă.

Însă chiar de-ar fi – aflați-o – rău-mi adormită fiară.

Spadă potolită furia-mi, și asprimea-mi apă calmă, nu cu răzbunare soarta poți s-o-nvingi, sau cu prigoană, mai degrabă – așa o

zgândări;

Iar de vrei stăpân pe soartă să-ți devii, cu cumpătare și prudent atunci te poartă.

Nu-ți fi paznic bănuiei înaintea de năpastă, preîntâmpinând-o; chiar de-ai putea, de bună seamă, s-o ferești umil, vei face-o tot abia când te-mpresoară întâmplarea, căci pe-aceasta nu-i nimic din drum s-o-ntoarcă.

Pildă-acest spectacol fie, rar, și-această fără seamăn minunare, groaza aceasta și miracolul:

Icoană nu-i altundeva mai cruntă, după-atâtea griji, și pază, ca-n genunchi căzându-mi tata și-un monarh lipsit de vază.

Ceru-a dat sentința aceasta:

cât a vrut s-o stăvilească, n-a putut; să pot eu oare, mai sărac în frunte albă, în știință și-n virtute, s-o înfrâng?

Sus, doamne, lasă, mâna dă-mi, și deși cerul astăzi din belșug ți-arată c-ai ales greșită calea să-l învingi, umil așteaptă răzbunarea ta, grumazu-mi:

la pământ îți cad în față.

BASILIO

Fiule – de gestul nobil ce îl faci, a doua oară zămislit în sânul-mi –, prinț ești.

Ție laur, ție slavă ți se cade;

tu învins-ai; faptele să-ți dea coroană.

TOȚI

Să trăiască Segismundo!

SEGISMUNDO

Pentru că victorii-așteaptă vitejia-mi, mari și multe, azi cu cea mai grea să-nceapă:

Împotriva-ani. Fie-Astolfo soț Rosaurei, azi, îndată, căci îi datorează-onoarea și-s chezaș să i-o plătească.

ASTOLFO

Da, e-adevărat, mi-e mare datoria, dar ia seamă că ea nu-și cunoaște neamul, și-njosire este gravă să mă-nsor cu o femeie...

CLOTALDO

Nu mai spune, taci, așteaptă;

căci e nobilă Rosaura ca și tine, și-am s-o apăr și cu spada de-i nevoie, pentru că-i fiica-mi, iată.

ASTOLFO

Ce?

CLOTALDO

Voiam întâi soție nobilă și onorată să o văd, spre a da-n vileag.

Lungă e povestea toată, dar, oricum, fiică-mii este.

ASTOLFO

De-i așa, îmi ții cuvântul.

SEGISMUNDO

Nevrând a rămâne-Estrella nicidecum nemângâiată, și văzând un prinț că pierde și viteaz, și plin de faimă, însumi eu, cu mina mea, îi voi da. un soț îndată, care-n merite și-avere dacă nu-i. mai sus, pe-o treaptă-i.

Mina dă-mi-o.

ESTRELLA

Fericirea în câștig o să mă scoată.

SEGISMUNDO

Pe Clotaldo, ce leal tatăl mi-a slujit, l-așteaptă brațele-mi, cu răsplătirea ce-ar dori să mi-o mai ceară.

PRIMUL SOLDAT

Dacă ce-i ce nu-ți. slujiră au atât, mie, unealtă a pornirii țării, mie, ce din turn te-am smuls afară, mie ce-mi vei da tu oare?

SEGISMUNDO

Turnul, și ca niciodată viu. să nu mai ieși de-acolo, ai să stai închis sub pază, că de trădători nevoie nu e după ce trădară.

BASILIO

Mintea-ți admirăm cu toții.

ASTOLFO

Cât e firea-i de schimbată!

rosaura Ce-nțelept și cu măsură!

SEGISMUNDO

Ce e de mirare, dascăl de mi-a fost un vis și încă mai tresar și-acum de spaimă c-am să mă trezesc în vechea-mi carceră întunecată, iar? Și chiar de nu-i, ajunge și în vise doar scapără, căci așa-am aflat că totu-n fericirea omenească piere ca-ntr-un vis la urmă, își de-aceea clipa de-astăzi vreau s-o folosesc, cât ține, implorând iertarea voastră pentru ce-am greșit, căci lesne cei cu suflet nobil iartă.